KULTÚRA

ROČNÍK VIII. – č. 12 **DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY** 15. JÚNA 2005

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 05 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 20 Sk

Ľudovít Fulla: Náčrtok k drevorezu

Je to On

Monachium Sacrum – je názov dvojdielneho zväzku, ktorý sa mi nedávno dostal do rúk. Týmto menom sa označovala už od čias stredoveku až do Napoleonovej sekularizácie bavorská metropola. Spomínaná monografia je vzácnym dokumentom čulého života Cirkvi v Mníchove. Načim však podčiarknuť, že ani dnes nemožno upriet katolíckej Cirkvi v týchto končinách intenzívnu starostlivosť o zverených veriacich v duchu záverov Druhého vatikánskeho koncilu. V takto otvorenom procese sa nedá prehliadnuť úsilie o hľadanie nových foriem ohlasovania Kristovho evanjelia v dnešnej „post-modernej" sekularizovanej spoločnosti. Cirkev sa však aj napriek aktuálnym výzvam nevzdala tradičných a osvedčených foriem prejavov náboženského života.

Jedným z typických, ale aj najkrajších, je slávnosť Najsvätejšieho Tela a Krvi Ježiša Krista. Svätá omša na Mariánskom námestí a pestrofarebná procesia tunajších i cudzojazyčných farností, predstaviteľov spoločenského a politického života ako aj najrozličnejších spolkov s eucharistickým Kristom ulicami Mníchova,sú naozaj dôstojným prejavom živej viery tisícov veriacich vo večnú prítomnosť Ježiša Krista medzi nami.

Skutočnosť je však taká, že na slávnostnú procesiu sa so zvedavosťou pozerajú aj rôzni náhodní zvedavci či turisti z ďalekého Východu. „Čo je to? Mestská tradícia, folklór, pokojná demonštrácia...?" – možno čítať v ich tvárach.

Ozaj – čo je to?

Zdá sa, že odpoveď nie je až taká jednoduchá. V podstate by asi znela: Slávime tajomstvo. Ale slávime ho s úprimnou vierou, presne ako je ono zachytené v piesni Jednotného katolíckeho spevníka:

Klaniam sa ti vrúcne, Bože večitý,
pod spôsobom chleba z lásky ukrytý!
Srdce moje tebe sa len oddáva,
že si Pánom jeho, vďačne uznáva.
(...) Verím, čo Syn Boží ustanovil nám,
ten klamať nemôže, kto je pravda sám. (JKS 270)

RUDOLF MASLÁK

V Starom zákone je zachytené, ako Mojžiš pod Božím vedením viedol Izraelitov 40 rokov cez púšť k Bohom darovanej slobode. Práve na púšti Boh zázračne nasýtil vyvolený národ bielymi guľôčkami, ktoré zanechal hmyz na konárikoch tamarišky. Vyhladovaní, no najmä prekvapení Izraeliti sa pýtali: „Čo je to?" , po hebrejsky manhú (porov. Ex 16, 1-16). Mojžiš im vysvetlil, že „to je ten chlieb, ktorý vám dáva Pán jesť" (Ex 1, 15). Na inom mieste Patriarcha pripomína Izraelitom: (Boh) ťa pokoril a dal ti hladovať; potom ťa kŕmil mannou, ktorú si nepoznal ani ty, ani tvoji otcovia, aby ti ukázal, že človek nežije len s chleba, ale že človek môže byť živý zo všetkého, čo vychádza z Božích úst" (Dt 8, 3).

Na túto historicko-teologickú pravdu poukázal v kafarnaumskej synagóge aj Pán Ježiš (porov. Jn 6, 31). Boží Syn však išiel ešte ďalej: „ Ja som živý chlieb, ktorý zostúpil z neba. Kto bude jesť z tohoto chleba, bude žiť naveky. A chlieb, ktorý ja dám, je moje telo za život sveta. (...) Ak nebudete jesť telo Syna človeka a piť jeho krv, nebudete mať v sebe život „ (Jn 6, 51 n).

Aj vtedy sa medzi zúčastnenými vynorila otázka: „Manhú? Čo je to? Ako nám môže dať jesť svoje telo" (porov. Jn 6, 52). Učiteľ odpovedá: „Kto je moje telo a pije moju krv, ostáva vo mne a ja v ňom" (Jn 6, 56) a „ kto prichádza ku mne, nikdy nebude hladovať, a kto verí vo mňa, nikdy nebude žízniť" (Jn 6, 35).

Poslucháčom, medzi ktorými boli aj Kristovi učeníci, však vôbec nejdú do hlavy tieto slová. Situácia je dramatická. Čudujú sa, pohoršujú, a mnohí ho vtedy opúšťajú: „Ako nám môže dať jesť svoje telo" (Jn 6, 52) ? Neuvedomili si, že práve podľa židovského chápania „krv a telo" označujú celého človeka, a že obeť tela a krvi predstavuje celú obetu. A tak sa mnohí od Krista odvrátili (porov. Jn 6, 60). Ježiš sa preto pýta svojich najbližších: „Aj vy chcete odísť" (Jn 6, 67)? Šimon Peter vyznáva: „ Pane, a ku komu by sme išli? Ty máš slová večného života. A my sme uverili a spoznali, že ty si Boží Svätý" (Jn 6, 68-69).

Úžasná odpoveď!

Ale aj napriek tomu vo vzduchu visí oná otázka. Manhú? Čo je to? Stále sa vznáša nad hlavami Židov, ale aj učeníkov. A vznáša sa až do dnešných dní a nič nenasvedčuje tomu, že to tak nebude až do konca sveta.

Manhú? Čo je to?

Časť z tajomstva poodhalil Pán Ježiš pri poslednej večeri. Pri lámaní chleba si učeníci opäť spomenuli na jeho slová z Kafarnauma o večnom chlebe z neba. Pán to teraz povedal konzekventne: „ Vezmite a jedzte: toto je moje telo " (Mt 26, 26). Poto vzal kalich s vínom a popkračoval: „ Pite z neho všetci: toto je moja krv novej zmluvy, ktorá sa vyliava za všetkých na odpustenie hriechov "(Mt 26, 27).

Ale ani teraz, počas ustanovenia Eucharistie, učeníci ešte úplne nepochopili toto tajomstvo viery. K jeho pochopeniu sa priblížili až po Kristovom vstaní z mŕtvych.

Pochopiť prítomnosť Krista v Eucharistii je nad ľudské chápanie. Graham Green to povedal jasne: „Zdráhal by som sa veriť v Boha, ktorého by som mohol pochopiť." Tajomstvo Eucharistie je teda predmetom viery, a nie poznania.

Hluchí so slepými?

TEODOR KRIŽKA

Dialóg na našej politickej a spoločenskej scéne je komunikácia hluchých so slepými. Kým sa tak dialo krátko, považoval som to za prechodný jav. Ale po toľkých rokoch je to už na pováženie.

Sme porozdeľovaní podľa parciálnych záujmov do skupín a skupiniek, z ktorých mnohé kopú za donorov sledujúcich vlastné výhody, nie idey, ktoré hlásajú. Spoločnosť je fragmentovaná a neprestáva sa fragmentovať naďalej. Niet autority, ktorá by preklenula tento skupinkový egoizmus, ktorá by dala skupinovým „pravdám" a „pravdičkám" rozmer presahujúci hranice ich úzkoprsej perspektívy.

A tak každá dobrá iniciatíva stroskotáva a nakoniec vyznie ako plesnutie dlane do vody.

Tak mi pripadá aj inak výborne formulovaných „tisíc slov", ktoré varujú pred ohrozením slovenskej kultúry. Obsahom je táto výzva presná a poctivo vypracovaná. Žiaľ, mnohé mená signatárov tejto výzvy, takmer výlučne z okruhu ľudí okolo televíznych debát „Pod lampou", naznačujú, že ide iba o skupinový zápas o priestor na výslní. Keby autorom textu naozaj išlo o záchranu kultúry, nezamýšľali by sa nad tým, koho požiadať o podpis a rýchlo by prekročili kriedový kruh, ktorý už dávno nakreslili okolo osobných záujmov. Lebo čím sa líšia od drzého a neodôvodniteľne arogantného manažmentu Slovenskej televízie, ktorá dnes stojí takmer na čele bulvarizácie slovenského vkusu? Oni si iba vydobýjajú stratené pozície pre seba a pre tých svojich, stotožniac kultúru a kultúrnosť výlučne s vlastnými tvorivými aktivitami. Keby naplnili svoje ambície, rovnako ako Rybníček a spol. (s ručením obmedzeným) by arogantne pohŕdali inými tvorcami, ktorým v žilách nekoluje krv rovnakej skupiny. Veď pod lampou (i Pod lampou) je zvyčajne najväčšia tma. Alebo aspoň poriadna hmla. Sledovať, ako sa medzi ľuďmi odmietajúcimi obyčajné ľudské právo, právo národa na samourčenie a jedným dychom po rokoch žonglovať slovíčkami národ a národný mi pripadá za hranicami vkusu a dobrých mravov, ak sa ani náznakom neprejaví ľútosť nad vlastným omylom.

Čo sa teda skrýva za všetkým tým zápasom o záchranu národnej kultúry? Po zlých skúsenostiach so signatármi týchto „ušľachtilých" tisíc slov nerozpakujem sa povedať, že praobyčajný zápas o budúcu moc, diktovanú predvolebným pudom sebazáchovy. Slovenská kultúra sa predsa nezačala rozpadať až voľbou riaditeľa bulvárnej televízie Joj Rybníčka za riaditeľa STV, ktorá pod jeho vedením stratila ešte aj svoje logo, ale nástupom pána Snopka, ktorý tak rád stavia mosty tam, kde postačí drevená lávka a rúca mosty tam, kde stavbou na stáročia treba preklenúť nebezpečnú priepasť. Ani jeden minister kultúry od zmeny politického režimu neprispel k rozvoju slovenskej národnej kultúry, iba nasmeroval obmedzené peňazovody smerom k tým svojim. Nič na tejto skutočnosti by nezmenil ani Milan Markovič, horiaci plameňom „spravodlivého" hnevu, kým si nezačne uvedomovať aspoň zopár autorít v každej z fragmentovaných skupín, že demokracia nie je iba pre víťaza, ale rovnako pre všetkých, ktorí sa poctivo pokúšajú napraviť škeriacu sa a zúbožnú tvár slovenskej kultúry.

www.kultura-fb.sk

JÁN DANCER

Pod lampou na pravé poludnie

Na Slovensku pôsobí niekoľko televíznych staníc s celoštátnym pokrytím. Sú to STV, Markíza, Joj a TA3. Všetky sú bulvárne a manipulatívne. Všetky sú platené z televíznych reklám s výnimkou STV, ktorá je okrem toho podstatným spôsobom financovaná aj z koncesionárskych poplatkov.

Vývoj v STV, ktorá by mala mať podľa zákona verejnoprávny charakter, vyvoláva v poslednom období zvýšenú kritiku odbornej a laickej verejnosti. Počas účinkovania nového, alebo lepšie povedané zatiaľ posledného, riaditeľa STV Richarda Rybníčka sa táto inštitúcia vydala smerom masívnej komercializácie a bulvárnosti. Kritici STV poukazujú na to, že sa takmer úplne odbúrava pôvodná slovenská umelecká tvorba na úkor nákupu hotových programov často nízkej kvality zo zahraničia, prípadne licencií na relácie typu Superstar.

Proti takému smerovaniu sa búri umelecká obec (herci, režiséri, dramaturgovia), ktorá stráca možnosti uplatnenia. Ide aj o spor hodnotového charakteru. Má verejnoprávna televízia spuluvytvárať a posúvať vyššie meradlá umeleckej kvality, alebo sa má viac prispôsobovať aktuálnemu vkusu väčšinového diváka, ako to presadzuje súčasné vedenie STV.

Rybníčkova STV sa dostala aj do ostrého záujmového sporu s komerčnými televíziami, s ktorými rozpútala tvrdý a neľútostný boj o podiel na veľmi obmedzenom trhu televíznej reklamy.

V nedeľu 5-teho mája sa pokúsila tejto témy zmocniť aj televízia Markíza v diskusnej relácii odvysielanej vo formáte, ktorý je atypický pre komerčnú televíziu. Relácia vysielaná v popoludňajších nedeľných hodinách trvala totiž celé dve hodiny a zúčastnil sa jej veľký počet diskutujúcich z rôznych záujmových sfér: riaditelia všetkých komerčných televízií na Slovensku s celoštátnym pokrytím, t. j. Markíza (Repčík), JOJ (Kňažko) a TA3 (Čechovič), herci Hryc, Markovič, Skrúcaný, politici Martináková, Jarjabek, Lintner, literárny vedec Peter Zajac, zástupkyňa Ministerstva kultúry SR Mistríková, predseda rady STV Kollár, predstaviteľka Rady pre televízne a rozhlasové vysielanie, ba aj bývalý dlhoročný riaditeľ ČTV Ivo Mathé. Z relevantných osôb absentoval riaditeľ STV Rybníček. Treba však uznať, že zmysluplná účasť na diskusii v takom obsadení by asi predstavovala neúmerné nároky na jeho intelektuálnu výbavu a komunikačné schopnosti, ktorým lepšie zodpovedajú pravidelné nedeľné monológy v STV bez akejkoľvek oponentúry.

Nemožno sa vyhnúť porovnaniu a analógiám s diskusnou reláciou Pod lampou proveniencie STV. V tomto porovnaní nedopadla Markíza najhoršie, ba vo viacerých ohľadoch môže slúžiť ako vzor a zdroj inšpirácie aj verejnoprávnej STV. Markíza uštedrila verejnoprávnej STV predovšetkým lekciu v základnom parametri každej zmysluplnej a produktívnej diskusie, a to je výber respondentov takým spôsobom, aby pokryli vyvážene všetky relevantné a podstatné aspekty a záujmy vzťahujúce sa na preberanú problematiku.

V tomto smere je relácia Pod lampou notoricky subjektívna, a tým

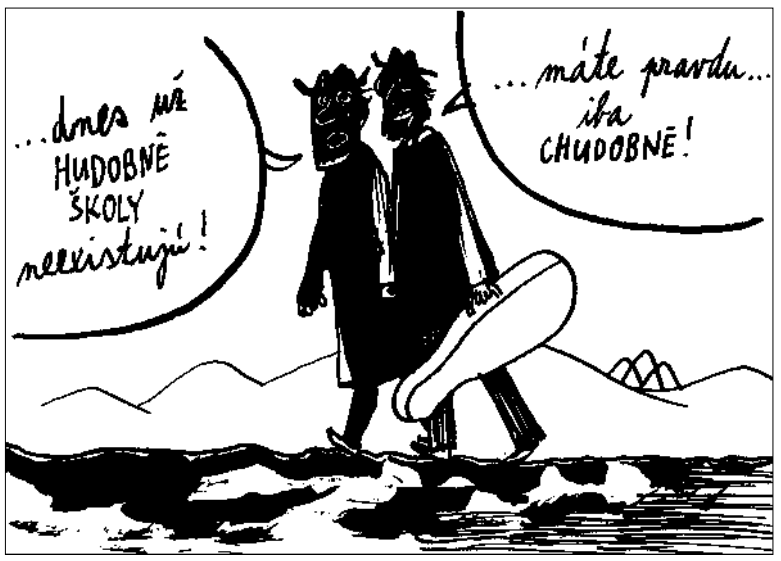

neuspokojivá. V mierne expresívnom vyjadrení by sa dalo charakterizovať obsadenie diskusií Pod lampou ako Štefan Hríb a jemu hodnotovo spriaznená parta, podľa možnosti z Petržalky.

V diskusii odznel (nie po prvý raz) aj názor, že STV nevyprodukovala pod vedením Rybníčka žiadne programy, ktoré by sa zaradili do tzv. zlatého fondu televízie, t. j. také programy, ktoré by bolo možné reprízovať pre ich kvalitu aj niekedy v budúcnosti, hádam okrem záznamov z návštevy pápeža Jána Pavla II. na Slovensku a účinkovania slovenskej hokejovej reprezentácie na majstrovstvách sveta, v ktorých však STV hrala iba pasívnu úlohu záznamníka.

Zaujímavý a významný bol postreh hosťa relácie z ČR, bývalého dlhoročného riaditeľa ČTV Iva Mathého. Ten sa veľmi čudoval tvrdeniu riaditeľa Markízy Repčíka, že STV vyháňa ceny licenčných poplatkov za nakupované programy do neúnosnej výšky. V ČR to bolo podľa Mathého naopak: licenčné poplatky podstatne (o stovky percent) zvýšila komerčná televízia Nova po svojom vstupe na mediálny trh v Česku.

Rybníček teda nielenže hodnotovo a kultúrne vyprázdňuje STV, ale aj finančne devastuje komerčné televízie, ktoré sa živia výlučne predajom reklamy a nemajú k dispozícii finančné zdroje z koncesionárskych poplatkov. Bez toho, aby mal človek k dispozícii podrobné a kvalifikované informácie o finančných transakciách STV, ktoré Rybníček tak rád drží pod pokrievkou, je možné vysloviť indíciu, že súčasné vedenie STV tuneluje svoju inštitúciu tým, že vyháňa ceny licencií za nakupované programy do neúnosnej výšky!

K úrovni a vecnosti diskusie v Markíze významne prispel aj svojrázny televízny expert, ktorý nemá v domácnosti televízor, poslanec František Mikloško. Niekto sa môže opýtať, ako je to možné, veď predsa odmietol pozvanie do relácie. Tajomstvo je veľmi jednoducho vysvetliteľné. Isté typy ľudí sú najprospešnejšie vtedy, keď sa nemiešajú do záležitostí, ktorým príliš nerozumejú.

Rušivým prvkom diskusie bol Peter Zajac, ktorý nebol schopný vysloviť jedinú zmysluplnú a meritórnu myšlienku. Preukázal neuveriteľný dogmatizmus a nepochopenie základného zmyslu verejnoprávnej televízie. Urputne vychádzal pri svojich záveroch z nesprávnej premisy, že komerčné televízie a verejnoprávna televízia ako kvázi rovnocenné subjekty súťažia v mediálnom priestore. To je však hlboké nedorozumenie. Nejde tu o súťaž týchto subjektov na akomsi voľnom trhu, ale o paralelnú existenciu týchto subjektov, prípadne o ich symbiózu, ktorá môže zmysluplne fungovať jedine vtedy, ak sa riadi jasnými pravidlami (zákonmi), ktorých plnenie je v prípade potreby aj mocensky vynútiteľné.

Verejnoprávna televízia predstavuje typ kvality (nestrannosť, objektívnosť, vyváženosť, kultúrny rozmer), ktorá nemôže byť generovaná žiadnou voľnotrhovou súťažou komerčných televízií ani v podmienkach tzv. ideálnej konkurencie.

Keď niekto pozorne sledoval predstavy viacerých diskutujúcich o budúcnosti STV, nadobudol dojem, že nesmerovali ani tak k prevratným legislatívnym zmenám vo vzťahu k STV, ani dokonca k požiadavke dramatického zvýšenia finančných tokov do tejto inštitúcie, ale k zreteľne artikulovanej a akcentovanej požiadavke výmeny vedenia

Kresby: Andrej Mišanek

Hluchí so slepými?

(Dokončenie z 1. strany)

Slovensko nezachráni víťazstvo konzervatívcov nad liberálmi ani opačne, nezachráni ho ani víťazstvo Smeru, ktorý je trójskym koňom ľavice, ba ani pokračovanie devastujúcej moci Dzurindovcov. Slovensku môžu pomôcť iba otvorené oči a uši pre každého múdreho človeka bez ohľadu na príslušnosť k akejkoľvek skupinke a limity pre radikálov všetkých farieb, ktorí ponúkajú jednoduché riešenia.

V tejto súvislosti som si s určitou nádejou pozorne prečítal prvé číslo novej „revue pre modernú katolícku kultúru“ Impulz, ktorú zaštiťuje terajší minister vnútra Vladimír Palko. Časopis v peknej úprave skúseného výtvarníka Miroslava Cipára prináša viacero zaujímavých článkov, ktoré sú formulované jasným, zrozumiteľným štýlom. V prvom čísle Impulzu prekvapuje najmä Palkov záver rozboru „neľahkého súžitia pravdy a moci“, v ktorom autor konštatuje preňho takmer „revolučným“ spôsobom: „Je to paradox, keď sa slovenský kresťan, vďačný Amerike za to, ako nám pomohla k slobode, i za to, že zápasí za kresťanstvo, prikláňa v niektorých otázkach na stranu Ruska.“ Možno síce polemizovať, či nám Amerika pomohla k slobode nezištne a či nám vôbec pomohla k slobode, ked sa sama pokúša v súčasnosti redukovať demokratické zvyklosti a práva, i s tým, či Amerika zápasí za kresťanstvo, alebo iba kresťanstvom maskuje zištné záujmy naftového a zbrojného priemyslu, keď drží vlastné obyvateľstvo v permanentnom strachu z moslimského fundamentalizmu, ktorému sama bola v podbrušku Ruska pôrodnou babou. Ale napriek tomu táto veta obsahuje nový prvok, signalizuje dozrievanie tohto politika. Vladimírovi Palkovi slúži ku cti, že nemá strach, alebo aspoň nie taký strach, ktorý by mu zväzoval ruky i nohy, a môžeme mu iba držať prsty, aby sa jeho osobná životná skúsenosť nekrížila s pravdou.

V tejto súvislosti ma v časopise prekvapilo čosi iné, podivná hlucho-slepota autora článku „Naše“ a „vaše“ médiá, keď síce v mnohom pravdivo charakterizuje stav médií viac či menej orientovaných kresťansky, sitom jeho zhovievavého súdu však „zázračne“ prekĺzla iba jediná zlatá rybka – časopis Týždeň Štefana Hríba. Ani slovo o tom, že tu ôsmy rok existuje Kultúra. Dokonca aj Editorial Impulzu uvádza, že „chýba nám časopis, ktorý by sa týmto témam venoval na dostatočnom priestore a s dostatočným dôrazom.“

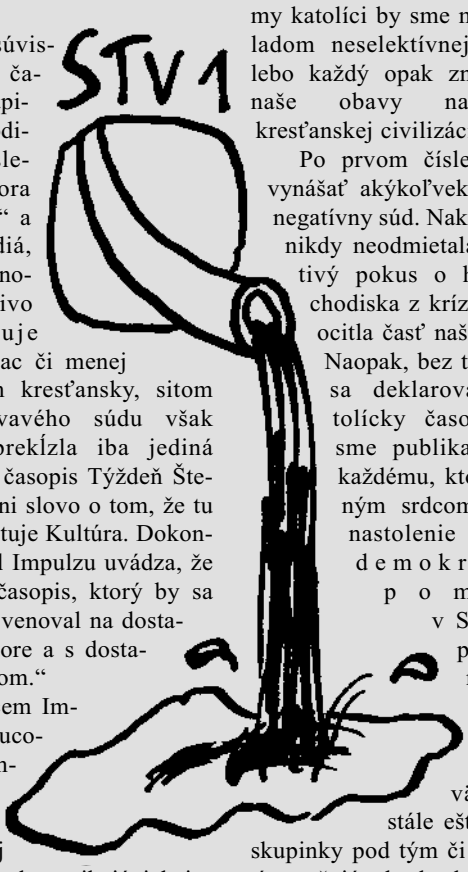

No, nechcem Impulzu nič nanucovať, tobôž sympatie k svojej práci a k nezištnej námahe desiatok vynikajúcich intelektuálov, ale objektivita je objektivita. Kultúra tu existuje, či je redakcii Impulzu blízka alebo nie, ba existuje tu ešte aj Verbum, ktoré si pozornosť zaiste zaslúžia nemenej ako pokus Týždňa o inkorporáciu amerického pohľadu na svetové dianie do slovenského konzervatívneho prostredia. Dúfajme, že tento „drobný“ nedostatok, ktorý ma tak trochu nastražil, nie je priznaním farieb nového časopisu a že nádejné slovíčko „katolícky“ v podtitule Impulzu, ktoré podivne limituje epiteton „moderný“, nebude iba figový list pre ambície ďalšej úzkej autorskej skupinky. Nakoniec, ani na tom by nebolo nič zlé, veď osvietené skupinky môžu byť ťahúňom, ak držia palec na pulze času, ako sa vraví.

Ozaj, povedzme si niečo o tom, čo je to „moderná katolícka kultúra“. V programovom článku redakcia tvrdí, že vo svete „prebieha kultúrna vojna, ohrozené sú hodnoty, tradície a viaceré základné inštitúcie spoločnosti“. Tradície, to sú dejinami overené a relatívne ustálené hodnoty. Sú zemou istoty, z ktorej možno podnikať aj dobrodružné výpravy do neprebádaných krajín, ale kam sa dá kedykoľvek s istotou vrátiť. Konzervatívci sa o tento fakt programovo opierajú, preto si ctia dejiny, všetko hodnotné, čo tvorí základ tradície. Nuž v tomto kontexte mi limit „moderný“ pripadá nenáležitý, lebo ťažko stanoviť, ktorá časť tradícií je ešte, či už moderná, alebo nie. Nehovoriac o tom, že robiť selekciu podľa subjektívneho kľúča, ktorému sa zákonite vystavuje každý pokus o definíciu modernity, je priamym popretím konzervativizmu. Nakoniec, je alebo nie je moderná poézia Jána Hollého? Je moderná Katolícka moderna? Sú moderní súčasní spisovatelia tvoriaci na báze kresťanskej viery? Alebo sú moderní iba autori Impulzu?

Slovenská inteligencia bola systematicky likvidovaná prinajmenšom stopäťdesiat rokov. Len v minulom storočí sa musela takmer každých dvadsať rokov rodiť odznova, lebo tak si to žiadali mocenské záujmy, do ktorých nezapadali najmä slovenskí vlastenecky cítiaci katolíci... Teda práve my katolíci by sme mali byť príkladom neselektívnej spolupráce, lebo každý opak zneprehľadňuje naše obavy nad osudom kresťanskej civilizácie.

Po prvom čísle je priskoro vynášať akýkoľvek pozitívny či negatívny súd. Nakoniec Kultúra nikdy neodmietala nijaký poctivý pokus o hľadanie východiska z krízy, v ktorej sa ocitla časť našej civilizácie. Naopak, bez toho, aby sme sa deklarovali ako katolícky časopis, otvorili sme publikačný priestor každému, kto sa s úprimným srdcom namáha za nastolenie skutočných demokratických pomerov v Slovenskej republike, nemysliteľnej bez uskutočnenia práv kresťanskej väčšiny, keď stále ešte marginálne skupinky pod tým či iným prikrytím určujú obsah slovenskej štátnosti. Preto držíme prsty redakcii i prispievateľom časopisu, ktorý vstúpil do ringu s prevahou účelovo udržiavaného mediálneho chaosu, aby viac ako o modernite

Z deravej totality do reálnej totality

Pred 60 rokmi oficiálne skončila II. svetová vojna v Európe. Prestali boje na frontoch, ale nemožno hovoriť, že nastal opravdivý a túžobne očakávaný mier. Skôr sa dá povedať, že začala tzv. studená vojna – a ako v každej vojne aj tu prvou obeťou bola pravda. Vo svete rozdelenom na tzv. socialistický tábor a tzv. slobodný svet sa písala história vojny a povojnového vývoja z dvoch protichodných hľadísk. Následky tejto polarizácie pretrvávajú u nás dodnes.

Veľkolepá oslava 60. výročia zakončenia II. svetovej vojny – víťazstva nad fašizmom – sa konala 9. mája 2005 v krajine, ktorá ľudskými a materiálnymi obetami najviac prispela k porážke nacizmu. Na oslavách prisľúbilo účasť 58 hláv štátov a popredných osobností súčasného politického života, medzi nimi aj prezident USA George W. Bush, nemecký kancelár G. Schroeder, náš prezident I. Gašparovič a ďalší. Sú však aj štáty, ktoré pozvanie odmietli. V ich mene prehovorila prezidetka Lotyšskej republiky Vaira Vike-Freibergová, ktorá neúčasť odôvodňovala takto: „Porážka nacizmu neznamenala oslobodenie troch pobaltských republík. Litva, Lotyšsko a Estónsko sa ocitli pod brutálnou okupáciou rovnako cudzieho totalitného režimu – Sovietskeho zväzu“. V ďalšom texte odmietnutia lotyšská prezidentka hovorí, že podobná situácia sa vzťahuje aj ostatné stredoeurópské štáty. Záverom poukazuje na zdvorilo obchádzanú skutočnosť, že v rokoch 1939-1941 Sovietsky zväz bol vlastne spojencom nacistického Nemecka a dodáva, že „dvaja totalitní diktátori – Hitler a Stalin – spoločne kládli základy krvavého svetového konfliktu, aký nemá pár v dejinách ľudstva“ (*Spiegel*, č. 17/2005 z 25. apr. 2005). Sovietsky zväz nevstúpil do protihitlerovskej koalície, aby pomáhal poraziť nacizmus – on bol do nej nedobrovoľne vtiahnutý Hitlerom!

Lotyšsko a ďalšie štáty bývalého socialistického bloku sa vyrovnávajú so svojou históriou. Odmietajú terminológiu nanútenú zvonka, interpretujú udalosti z hľadiska, ktoré odráža cítenie národa, korigujú urážlivú a ideologicky motivovanú históriu, napísanú autormi v službách totalitného režimu.

Na Slovensku tento proces prebieha len veľmi pomaly. V určitých kruhoch ešte stále pretrváva presvedčenie, že porážka nacizmu v máji 1945 bola oslobodením, ktoré prinieslo pokoj, demokraciu, vládu práva, spravodlivosti a všetkých tých ľudských slobôd, ktoré dovtedajší režim potláčal. Ešte stále niet dosť odvahy a intelektuálnej statočnosti priznať, že to nebol prechod „z noci do úsvitu“ (ako básnil Fraňo Kráľ), ale iba výmena „deravej totality Slovenského štátu“ (ako diagnozoval režim prvej Slovenskej republiky Vlado Clementis) do reálnej komunistickej totality, predbežne maskovanej pod firmou „ľudovej demokracie“.

Ako pre pobaltské republiky a Chorvátsko aj pre Slovákov koniec vojny znamenal stratu samostatnosti i stratu národnej suverenity. Slovenská republika rokov 1939-45 nebola dokonalá; bola poznačená znamením doby, pretože nemohla byť iná, ako bola Európa, v ktorej vznikla a jestvovala. Bola autoritatívnym štátom a zaujatý kritik nájde v nej aj prvky, ktoré sú v jeho očiach nedemokratické alebo totalitné. Neslobodno však prehliadnuť, že bola nezvratným výsledkom organického rastu a dospievania národa. A preto bolo neprístojné a proti všetkým pravidlám normálneho politického vývoja prijať jej zánik bez protestu, alebo ho dokonca schvaľovať. Bol to tragický krok dozadu. Vyhlásenie suverenity slovenského národa v r. 1992 a vznik SR v r. 1993 sú vlastne tichou rehabilitáciou – samozrejme, v nových politických súradniciach – toho stavu, v ktorom sa slovenský národ nachádzal pred koncom vojny, t. j. suverénny národ v samostatnom štáte.

Víťazmi nad fašizmom a prvými poslami nového mierového veku, ktorý mal po porážke fašizmu nasledovať, boli vojaci Červenej armády. Politicko-ideologický folklór v historiografii, v literatúre, vo výtvarnom umení ich predstavuje ako hrdinov „bez bázne a hany“, ochrancov žien a detí, nositeľov slobody. Je však podstatný rozdiel medzi folklórom a skutočnosťou; pre tú jednoduchú príčinu, že nikto nemôže priniesť, čo nemá a rozdávať, čo nikdy ani nepoznal. Ľudia, ktorí vyrastali v tupom totalitnom systéme a boli odchovaní vlčou ideológiou triednej nenávisti, sa nepremenili na baránkov demokracie, keď prekročili hranice Slovenska. A teda aj „oslobodenie Slovenska hrdinskou Červenou armádou“ treba vidieť v tomto svetle.

Červená armáda ukázala Slovensku i celému svetu svoju udatnosť, húževnatosť i hrdinstvo. Prispela k porážke nacizmu a s uznaním sa skláňam pred veľkými obetami. Česť hrdinom a večná pamäť tým, čo v bojoch padli! Ale nemožno zatvárať oči pred rubom skutočnosti. Červená armáda odhalila „oslobodeným“ národom strednej Európy v brutálnej podobe aj svoju nedisciplinovanosť, typickú orientálnu krutosť i bezohľadnosť a neschopnosť, či neochotu rešpektovať kultúrne a spoločenské zvyklosti pokročilejšej európskej spoločnosti, uprostred ktorej sa pri svojom pochode na západ našla. V Slovenskom národnom archíve sa nachádzajú stovky a stovky dokumentov (vo fondoch ÚP-SNR, PV, PSprav, PIO), v ktorých miestne a okresné národné výbory, žandárske a policajné stanice, mnohí jednotlivci, dokonca aj miestne organizácie KSS predkladajú sťažnosti a obžaloby na ukrutnosti a násilnosti, ktorých sa vojaci ČA dopúšťali nie na porazených fašistoch, ale na spriatelených slovanských bratoch, na bezbrannom civilnom obyvateľstva 4-5-6 mesiacov po vojne. Tajomník č-s. veľvyslanectva v Londýne Dr. Horský opísal svojmu britskému kolegovi, ako vyzeralo oslobodenie jeho rodného mesta Brna: „V samotnom Brne ... bolo po príchode Rusov asi 4 000 prípadov znásilnenia, ktoré si vyžadovali lekársky zákrok (pretože išlo o mladé 12-16 ročné dievčatá)... V jednom malom mestečku neďaleko Brna občania pripravili Rusom veľkolepé privítanie s hostinou a s nápisom: *Pozdravujeme slávnu Červenú armádu!* Rusi si prisadli k stolom s obyvateľmi obce. Po hostine systematicky pochytali všetkých chlapov, zamkli ich v obecnom dome a dali sa do znásilňovania žien. Ruská armáda nemá vojenskú políciu. Keď sa občania idú sťažovať na veliteľstvo, Rusi im hovoria: *To nemohli byť naši vojaci, to boli nejakí dezertéri v ruských uniformách!* – a nerobia nič.“ (PRO, FO 371/47087/17). Dr. Ľ. Rigan, radca Najvyššieho súdu a obžalobca Dr. J. Tisu pred Národným súdom, predložil povereníctvu spravodlivosti správu o štvornásobnej vražde, ktorá sa odohrala v Lamači 10. júna 1945. Do obce prišla 18-členná skupina sovietskych vojakov a „hľadali ženy... Keď sa proti tomu miestni občania bránili, nadporučík tejto posádky dvakrát vystrelil a poranil Antona Zanygu. Iný vojak automatickou pištoľou zastrelil Michala Krajčoviča, Františku Bruteničovú rod. Haraslinkovú, Františka Maradu a Matúša Maradu.“ (SNA, PV-bezp, kart. 442; tiež: PS, kart. 447).

Ešte nikto nepoukázal, koľko kultúrneho bohatstva bolo barbarsky zničeného napríklad v kaštieľoch a kúriách ako napr. v Dolnej Krupej, v kaštieli Károlyovcov v Stupave, v kaštieli Čákiovcov v Bijacovciach, v kaštieli Révajovcov v Tajnej a inde. V britských archívoch sa nachádza list z 1. okt. 1945, ktorý písal lord Soulbury britskému ministrovi zahraničia E. Bevinovi: „Požiadali sme jedného nášho priateľa, ktorý bol služobne na Slovensku, aby sa išiel pozrieť na majetok mojej ženy v Dolnej Krupej... Náš priateľ sa práve vrátil a oznámil nám toto: V kaštieli Dolná Krupá žila teta mojej ženy so 6-členným služobníctvom, ktoré sa staralo o kaštieľ a priľahlý park... Front prešiel týmto krajom niekoľko dní po Veľkej noci a do kaštieľa vtrhli ruskí vojaci uprostred noci. Starú pani vyhodili z postele, zobrali jej všetko, zbili ju a nechali v bezvedomí ležať na podlahe oblečenú iba v nočnej košeli.

Celý kaštieľ bol potom úplne a sústavne vydrancovaný. V kaštieli sa nachádzala kolekcia malieb zozbieraná predchádzajúcimi generáciami. Boli medzi nimi obrazy takých umelcov ako Van Dyke, Maratti, Canaletto etc., viacero rodinných portrétov (medzi nimi aj portrét Terézie Brunswickovej, nesmrteľnej lásky L. van Beethovena, o ktorej píše R. Rolland vo svojej biografii *Beethoven*). Všetky tieto obrazy boli porezané na franforce. Piano, na ktorom kedysi hrával Beethoven a na ktorom komponoval aj známu *Sonátu mesačného svitu*, prevrátili hore nohami, struny z neho vytrhali a drevené časti rozlámali. Knižnicu, ktorá obsahovala asi 20 000 zväzkov a majitelia kaštieľa ju starostlivo doplňovali, tiež úplne zničili, obaly kníh polámali, knižné police rozbili na kúsky. Náš priateľ mal dojem, že ani jedna kniha neunikla poškodeniu. Na prázdnych stenách videl nápis ruskou azbukou: *Zdes byli slavnye syny russkogo naroda!“* (PRO, FO 371/47093/N13505).

Obnovením Č-SR v povojnovej Európe nevznikol právny štát, kde by sa rešpektovali demokratické hodnoty, ľudské práva a bol zabezpečený pokojný život občanov. Nová č-s. vláda sa predstavila verejnosti v Košiciach 4. apríla 1945 so svojím vládnym programom. Program predkladal opatrenia, ktoré boli otvoreným popieraním tradičných demokratických princípov a ľudských práv. Uplatňovala sa, napríklad, neľudská zásada kolektívnej viny. Program vo svojej VIII. kapitole pozbavuje občianskych a politických práv všetkých občanov nemeckej a maďarskej národnosti a odsudzuje ich na násilnú deportáciu. Trauma tohto totalitného opatrenia nás bude ešte dlho prenasledovať.

Konfiškácia majetkov nielen „škodcom, kolaborantom“, ale aj cirkvám (kap. V. IX. a X.) bola tiež nezákonným zákrokom, ktorý bol hrubým porušením princípu súkromného vlastníctva.

Zákaz „všetkých fašistických strán a organizácií“ (kap. IX.) sa vykladal tak široko, že na Slovensku boli ním postihnuté a zakázané všetky predvojnové politické strany okrem komunistickej a sociálnodemokratickej. Zakázané strany predstavovali ľ slovenského voličstva.

Protidemokratickým a totalitným opatrením Košického programu bolo poštátnenie všetkých národnostných a cirkevných škôl (kap. XV.).

Nová Č-SR sa predstavovala svetu ako „ľudová demokracia“, ale ako sa k tomu vyjadril britský veľvyslanec, bola to kamufláž, ktorá mala málo spoločné s ľudom a ešte menej s demokraciou. Jestovali síce politické strany, ale všetky sa hlásili ku Košickému vládnemu programu a vzájomne sa pretekali, kto ho bude radikálnejšie uskutočňovať. Ako v každej totalite, nijaká opozičná strana nejestvovala. Vláda Národného frontu, či už dočasná, alebo zostavená po voľbách v máji 1946, mala síce vonkajší vzhľad koalície, ale rozhodné slovo v nej mala KSČ a KSS. Komunisti a ich spolupútnici medzi tzv. nestraníkmi si vyhradili pre seba bezpečnostné orgány a kľúčové ministerstvá. Bez ich súhlasu sa nerealizovalo nič a čo oni navrhovali, to sa takmer vždy podarilo presadiť. Toto nie sú moje tvrdenia, toto sú pozorovania západných diplomatov a novinárov, ktorí poukazovali na tieto totalitné črty už v r. 1945-46. Ale mnohí naši politici a historici dodnes zastávajú tézu, že vláda totality prišla k nám až po februári 1948.

Totalitné charakteristiky sa odrážajú aj na voľbách v máji 1946, ktoré sa dodnes vyhlasujú za jediné slobodné voľby v rokoch 1935-1990. Tu treba pripomenúť, že na Slovensku asi 20 % voličstva bolo pozbavených hlasovacieho práva (Nemci, Maďari, kolaboranti a politicky nespoľahlivé osoby). Nielenže nebola pripustená opozičná strana, ale aj počet pripustených strán bol obmedzený, závislý na ľubovôli NF. Voľby nijako nemohli zmeniť existujúci stav, ani ohroziť komunistickú hegemóniu. Na Slovensku vyhrala voľby Demokratická strana, ale to nijako nezmenšilo ani neobmedzilo komunistický vplyv a moc.

Nemožno obísť ani zásahy a opatrenia proti Katolíckej cirkvi, na ktoré poukazoval arcibiskup Karol Kmeťko v memorande slovenského biskupského zboru z 8. októbra 1945: uväznenie dvoch biskupov a asi 40 kňazov, poštátnenie katolíckych škôl, internátov a sociálnych ustanovizní, rozpustenie a zhabanie majetku katolíckych spolkov a organizácií, konfiškácie cirkevných majetkov, zákaz katolíckej tlače (od apríla do septembra 1945 nesmel vychádzať nijaký katolícky časopis), atď. Takéto ovocie oslobodenia malo veľmi trpkú chuť pre katolíkov, ktorí tvorili 70% obyvateľstva a ktorým ľudovodemokratický režim siahal na slobody a práva (sloboda slova, sloboda zhromažďovania a spolčovania, náboženská sloboda), ktoré predchádzajúci režim rešpektoval.

Totalitou bolo poznačené aj povojnové zákonodarstvo. Tu treba spomenúť predovšetkým tzv. Benešove dekréty. Pretože č-s. parlament sa zišiel až v októbri 1945, úlohu parlamentu vydávať zákony prebral (podľa Ústavy z r. 1920) prezident Beneš, ktorý do 27. októbra 1945 vydal 120 dekrétov a 17 ústavných dekrétov s ďalekosiahlymi následkami. Tieto mimoriadne opatrenia malo prerokovať, upraviť, schváliť, alebo aj zamietnuť legitímne zvolené Národné zhromaždenie. Nič také sa však nestalo, lebo takto to vyhovovalo totalitnej povahe vládneho sytému, kde smer a štýl práce určovala KSČ. Ani tieto skutočnosti nebude možné zamiesť pod koberec.

A čo povedať o Národnom súde a Ľudových súdoch? Ak sa prijme princíp potrestania vojnových zločinov a ich páchateľov, tak potom musí mať všeobecnú platnosť a vzťahovať sa tak na porazených ako na víťazov. Nielen Osvienčim a Belsen, ale aj Drážďany, Hirošima a Nagasaki, nielen agresia Nemecka voči pokojným štátom, ale aj agresia Sovietskeho zväzu voči Poľsku, Fínsku, Rumunsku a pobaltským republikám. U nás sa princíp potrestania zvrhol na nástroj politickej pomsty, kde vo väčšine prípadov rozsudky už vopred určovali politické orgány.

Štát má právo stíhať a trestať svojich protivníkov, ale neslobodno pri tom porušovať a znásilňovať normy zaužívaného európskeho súdnictva. A práve tu sa veľmi vypuklo javí rozdiel medzi „deravou totalitou“ SR a reálnou totalitou ľudovo-demokratickej Č-SR. Kým v SR nebola prevedená ani jedna poprava politických previnilcov, Národný súd a ľudové súdy stíhali 20 550 prípadov a odsúdili 8 085 osôb, z toho 55 na trest smrti (popravy boli vykonané v 29 prípadoch).

V tejto súvislosti by sa tu mohlo uviesť a rozviesť mnoho výhrad (napr. retroaktívne zákonodarstvo, politické zásahy do sudcovskej nezávislosti a pod.), ale najkrikľavejšou obžalobou ľudového súdnictva je zákon č. 115/1946 Sb. z. a n. „o právnosti jednání souvisejících s bojem a znovunabytím svobody Čechů a Slováků“ prijatý Dočasným NZ 8. mája 1946 (oslava 1. výročia porážky fašizmu?), podľa ktorého sa paušálne pardonujú „všetky delikty, ktorých sa účastníci dopustili počas národno-oslobodzovacieho boja.“ Tu sa legalizoval amorálny princíp: Účel svätí prostriedky.

Totalitné metódy sa uplatňovali aj pri znárodňovaní kľúčového priemyslu a bankovníctva, ktoré začalo hneď v máji 1945, keď štát bez akéhokoľvek právneho podkladu siahol na podniky a banky „patriace Nemcom, Maďarom a domácim zradcom“ (kvázilegálny podklad znárodňovanie dostalo až 11. augusta 1945, keď prezident vydal prvý znárodňovací dekrét). Znárodnením sa štát stal vlastníkom existujúcich a prosperujúcich podnikov bez akejkoľvek náhrady ich pôvodným majiteľom. Prakticky to teda bola konfiškácia, násilné vyvlastnenie súkromného majetku beztrestne prevádzané iba totalitnom systéme. Výsledkom bolo, že rok po skončení vojny už 65% slovenského robotníctva pracovalo v znárodnených podnikoch, čiže ich zamestnávateľom bol štát, ktorý ich z tejto pozície mohol politicky manipulovať a vydierať. Znárodnenie bolo hrubým porušením princípu súkromného vlastníctva a búrlivá privatizácia, ktorá nastala po páde totality, je výrečným poukazom na nelegálnu povahu tohto opatrenia.

Na záver iba toľko, že porážka fašizmu neznamenala ani koniec vojny, ani trvalý mier, ani spravodlivé usporiadanie politických a spoločenských pomerov v stredoeurópskom priestore. Znamenala iba prechod z jednej totality do druhej. Musel prísť ďalší otras, ktorý priniesol so

Je to On

(Dokomčemie z 1. strany)

V exhortácii Cirkev v Európe, teraz už v blahej pamäti pápež Ján Pavol II. Veľký, pripomína: „Očami viery môžeme pozorovať tajomnú prítomnosť Ježiša v rozličných znameniach, ktoré nám zanechal. (...) Ozaj jedinečným spôsobom je však prítomný v eucharistických spôsoboch. Táto prítomnosť sa nazýva >>skutočnou<< nie výlučne, ako keby neboli ostatné >>skutočné<<, ale v najplnšom zmysle slova, pretože je podstatná; Ňou sa totiž stáva prítomným celý a úplný Kristus, Boh a Človek. V Eucharistii je skutočne obsiahnuté Telo a Krv nášho Pána Ježiša Krista, s jeho dušou a jeho božstvom, a tým aj celý a úplný Kristus - pravdivo, skutočne a podstatne. Eucharistia je naozaj mysterium fidei (prel.: tajomstvo viery), čiže tajomstvo, ktoré presahuje naše myslenie, a ktoré môžeme prijať iba s vierou “ (čl. 22).

Keď budeme mať spomenuté okolnosti na zreteli, bude nám zrejmé, že pri eucharistickom tajomstve – napokon, ako pri každom – sa bude od nás požadovať viera, a nie poznanie.

Takže – Manhú? Čo je to?

Otázka je legitimná a opodstatnená. Odpoveď neraz spievame pri svätej omši:

Zrak môj i chuť chceli by ma oklamať,
ale sluch ma učí pevnú vieru mať.
Verím, čo Syn Boží ustanovil nám,
ten klamať nemôže, kto je pravda sám. (JKS 270)

Je to ON.

RUDOLF MASLÁK, farár
(Slovenská katolícka misia v Mníchove)

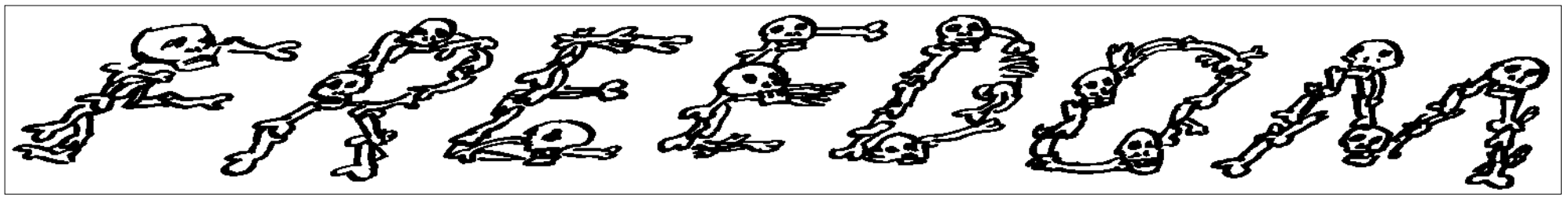

VINCENT JAUVERT

Tvorcovia revolúcií

(Proamerickí Che Guevarovia)

Živelná „oranžová revolúcia“, počas ktorej stovky tisícok Ukrajincov vyšli do ulíc, prebehla kvôli skorumpovanosti a autoritárstvu Kučomovho režimu. Je tomu skutočne tak? Nie celkom. Podobne ako aj v prípade vlny národných povstaní, ktoré zlikvidovali režim Srba Miloševiča, Gruzína Ševarnadzeho alebo Kirgiza Akajeva. Hnev ľudských davov bol nanajvýš skutočný. Falšovanie vo voľbách takisto. Avšak nepochybne by sa zvrhnúť postkomunistických autokratov takto rýchlo a bez násilia nepodarilo bez určitého know-how niekoľkých expertov, ktorí vynašli a „skúšali“ naozajstný „návod na použitie revolúcií“. Vincent Jauvert sa stretol s týmito „vývozcami“ demokracie. A oni mu odhalili svoje tajomstvá.

Oni – dedičia Ghándiho a Mac Donalda. Je ich iba hŕstka, iba niekoľko desiatok, ale poriadne potrápili cisárikov bývalého sovietskeho bloku. A tak už päť rokov „vyvážajú“ revolúciu do Východnej Európy a Strednej Ázie. Ujali sa aj pádu Ševarnadzeho v Gruzínsku, Kučmu na Ukrajine a následne aj Akajeva v Kirgizsku. Dnes sa snažia o zvrhnutie skorumpovaných a autokratických vodcov v Minsku, Alma-Ate a Baku.

Títo jediní misionári svojho druhu sú Srbi a Slováci, Gruzíni a Ukrajinci. Sú mladí, pomerne vzdelaní a viac-menej si trúfajú na to, aby vykonali demokratizáciu postkomunistickho sveta. Ich spoločným jazykom sa stala angličtina, a zvyčajne je to perefektná angličtina. Najčastejšie pracujú v západných inštitúciách a organizáciách, predovšetkým v amerických. Možno ich pomenovať „medzinárodnými demokratickými brigádami“. Ich činnosť zastrešuje Washington. Navyše, niektorí z nich boli menovaní do funkcie „šampiónov slobody“ Georgom Bushom osobne.

Na zvrhnutie despotov Východu majú títo revolucionári unikátny know-how, pozostávajúci zo sofistikovanej zmesi nenásilnosti, marketingu a fund raisingu (zberu prostriedkov).

Všetci považujú za svoju povinnosť „vývoz“ tejto magickej formulky. Niekotrí si tým zarábajú na život (a odmietajú hovoriť o výške svojho platu). Pre iných je to zdroj vedľajšieho príjmu (niekoľko sto eúr, z času na čas). Sú napokon aj takí - a sú v menšine -, ktorí pracujú bez nároka na odmenu.

S desiatkami predstaviteľov demokratických brigád, brigád nového typu (akýchsi amerických Che Guevarov), sme sa stretli v Belehrade a Tbilisi a taktiež v Bratislave a Kyjeve. Detailne nám popísali svoje recepty na zvrhnutie postkomunistických diktatúr.

Najskúsenejší z nich sa volá Pavol Demeš. Je Slovák, má 49 rokov a na túto cestu sa vydal ako jeden z prvých. V roku 2000 tajne koordinoval program zahraničnej pomoci vzbury proti Miloševičovi. V minulom roku bol – taktiež dôverne – radcom ukrajinských revolucionárov. V Bratislave riadi východoeurópske oddelenie veľmi vplyvnej americkej mimovládnej organizácie German Marshall Fund, ktorá pomáha aktivistom v celom okolí. V minulosti bol ministrom zahraničných vecí, dokonale pozná politickú situáciu v bývalom sovietskom bloku a vie, ako vybrať najvhodnejšiu chvíľu pre vykonanie revolúcie.

Úzka, dôsledne pristrihnutá krátka briadka, čistý anglický jazyk. Pavol Demeš vysvetľuje: „Väčšina postkomunistických autokratov pripomína krabov. Majú pevný pancier, ale všetci majú jedno veľmi zraniteľné miesto: chcú dostať legitímnosť vo voľbách. Falšujú hlasovanie, ale naďalej pokračujú v organizovaní volieb. Je to otázka medzinárodného postavenia. A potom sa presviedčajú, že ovládajú masmédiá a bezpečnostné služby. A že sa im nič nestane. Ale ich stratégia má svoje medzery.“ „V priebehu celej predvolebnej kampane,“ pokračuje Demeš, „sleduje tlač z celého sveta každý ich krok. A oni odmietajú strieľať do davov počas priameho prenosu CNN. Práve v takejto chvíli je možné ich zvrhnúť.“

Akým spôsobom? Úspech sa zakladá predovšetkým na manifestaciach bez násilia. „Je to zároveň otázka etiky a efektivity,“ vysvetľuje Demeš. „Nenásilnosť dáva morálnu prevahu a prináša podporu iných. A navyše - násilie je tá oblasť, v ktorej je moc silnejšia.“ Druhý kľúč k úspechu spočíva v metóde konania a zakaždým sa opakuje. „V deň hlasovania, večer,“ rozpráva Demeš, „sa zhromaždia dôkazy o falšovaní a tie sa veľmi rýchlo rozšíria po celej krajine. A ihneď vychádzajú stovky tisícok ľudí do ulíc. Následne by mali mierovou cestou prevziať kontrolu nad štátnymi zariadeniami, aby ukázali autokratovi, že zákonná moc prešla do druhých rúk. A nakoľko polícia nestrieľa, už je ruka v rukáve.“

A títo starí krabi – Miloševič, Ševarnadze, Kučma a iní (Akajev) – boli všetci zvrhnutí takýmto spôsobom. Je to detská hra? „Samozrejme, že nie, vyžaduje si to dlhodobú prípravu.“

To je teória. Aby sme sa dozvedeli, ako to vyzerá v praxi, vypočujme si Srba Srdža Popoviča. Vo svojich 32 rokoch je tento vysoký chudý človek s utrápenou tvárou a kruhmi pod očami už legendárnou postavou. Bol organizátorom prvého revolučného hnutia 21. storočia, ktoré sa stalo predobrazom všetkých ostatných: v októbri 2000 jeho Odpor zvrhol Miloševiča bez preliatia jedinej kvapky krvi. Odvtedy si k Srdžovi Popovičovi chodia pre rady takmer odvšadiaľ, „dokonca aj zo Zimbabwe“. Aby uspokojil dopyt, otvoril úrad expertov na revolúciu pod názvom Canvas Group.

„Je to súkromný podnik,“ priznáva sa, „ale úrad je zaregistrovaný ako mimovládna organizácia, aby nemusel platiť dane.“ Ročný obrat? „To je obchodné tajomstvo“.

Sediac za stolom v Movie Bare, módnom podniku v centre Belehradu, ktorého je majiteľom, Srdža poodhaľuje tajomstvo: „Ako hovorieval Lenin, pre úspech revolúcie sú nevyhnutné tri veci: organizácia, organizácia a ešte raz organizácia. A ja k tomu dodávam: treba mládež, mládež a ešte raz mládež. Prečo? Pretože mladí ľudia sú entuziasti, sú smelí a moc na nach nemá veľký vplyv: nemajú deti, prácu, ani majetok – nemajú sa o čo báť.“ Je ešte jeden dôvod, viac pragmatický, či dokonca trochu cynický: „Vždy keď sa režim chytá bezbrannej mládeže, bije mladých a zatvára ich do väzenia,“ hovorí Popovič, „zároveň sa otáča chrbtom k ich otcom, dedom, strýkom a tetám, priateľom...

Stručne povedané, k mnohým, teda aj k svojim verným prívržencom. A práve to je ten hľadaný cieľ.“

„Chcete, prezradím vám jeden fígeľ? – pokračuje s úsmevom. – Na demonštrácii, na ktorej hrozí, že sa skončí zrážkami, postavte do prvých radov mladé dievčatá v bielych blúzkach. A čakajte na útok polície. Efekt je zaručený: po niekoľkých zásahoch sa na bielych blúzkach objaví trochu krvi (alebo, na nešťastie, veľa). Vyjdú tak skvelé zábery, ktoré obletia televízie celého sveta... A režim bude zdiskreditovaný.“

Úspešná revolúcia sa odvíja podľa scenára, ktorý je rovnako presný ako počítačový program. Prvá etapa, vysvetľuje Popovič „dlho pred voľbami je nutné vytvoriť skupinu krajne zainteresovanej mládeže, ktorá sa napokon stane bodákom kópie, nástrojom revolúcie“. Pre túto skupinu treba vybrať vhodný názov. Aký?

Vypočujme si Alexandra Mariča. Spolu s tromi inými veteránmi Odporu tento 30-ročný Srb založil v Belehrade ešte jeden expertný kabinet, zaoberajúci sa revolúciami, a je Popovičov konkurent. Marič je meloman a to mu dopomohlo vybrať lable. „Názov revolučnej skupiny musí byť krátky, nie viac než dvojslabičný, ľahko zapamätateľný, napríklad ako Levi alebo Coca a musí byť silný ako slogan. To bude podpis, „značka“ revolúcie“.

Druhá etapa: treba vypustiť do obehu túto novú značku.Tu je príklad kampane-blitzkriegu. Na jar 2003 Sorosov fond vyslal Alexandra Mariča a jeho tím do Gruzínska, kde sa mali stať poradcami lídrov rodiacej sa protestnej skupiny. Gruzínskych zástupcov bolo asi 20 a už si vybrali názov – Kmara! (štyri písmená, ktoré znamenajú Dosť!). Zostávalo už len „predať“ tento lable po celej krajine. Che z Belehradu ponúkli plán a mladí Gruzínci-entuziasti ho okamžite zrealizovali. V jednu aprílovú noc povylepovali stovky plagátov s názvom Kmara! po celom Tbilisi a v deviatich ďalších mestách. Výsledok predčil všetky očakávania. Ráno celá krajina nehovorila o ničom inom ako o týchto plagátoch! Sám Ševarnadze sa chytil do pasce. Namiesto toho, aby odignoroval tieto „čarbaniny“, po celý čas vystupoval v rozhlase a televízii s odhaleniami a urobil tak nečakanú reklamu malej skupinke, o ktorej si všetci mysleli, že je masovým hnutím. Marketingový útok sa podaril: v priebehu jednej noci revolučná „značka“ Kmara! bola vypustená.

Tretia etapa: nájsť peniaze. Onedlho totiž skupina bude musieť tlačiť tisíce letákov, nálepiek, vyrábať tričká s potlačou. Musia sa vytvoriť internetové stránky, kúpiť mobilné telefóny, plagáty... Hnutie tiež bude musieť organizovať zhromaždenia svojich bojachtivých prívržencov, ktorí, treba dúfať, sa zídu zo všetkých kútov krajiny. Toto všetko si vyžaduje, aby sa zaplatilo za stovky lístkov na vlak, za noci strávené v hoteloch, za prenájom miestností, za stravu. A potom treba zaplatiť za služby zahraničných konzultantov. Stručne povedané, nevyhnutné je nájsť „iba“ niekoľko miliónov dolárov.

Aby sa zohnali, je potrebné pustiť sa do práce predčasne. Pretože takéto peniaze sa dajú nájsť iba v zahraničí. Domáci bohatí podnikatelia sa postavia k celému nápadu s nedôverou, nechcú si pokaziť vzťahy s vládnymi orgánmi. Až na začiatku revolúcie prebehnú do druhého tábora a mladým revolucionárom budú pchať balíky peňazí. Dovtedy však treba hľadať pomoc vonku – konkrétne vo Washingtone. Lebo, podľa všeobecne panujúceho názoru, Európania sú bojazliví, pomalí a skúpi – česť výnimkám, aj to len v rade prípadov Britov, Holanďanov alebo Poliakov. Francúzi nikdy nefigurujú medzi „darcami“ – až na Fondation Jean-Jaures, organizáciu, ktorá trochu pomohla mladým sociálnym demokratom na Ukrajine.

Pokiaľ ide o oranžovú revolúciu, tu sa výzvy USA, k veľkým súkromným fondom a spoločenským organizáciám (USAid a National Endowment for Democracy), naozaj začali ešte na jeseň roku 2003, teda rok pred udalosťami. Slovák B. Jarabík pomáhal ukrajinskej skupine Pora (je načase)pri hľadaní subsídií na tejto strane Atlantiku. Jarabík za to dostával peniaze od americkej organizácie Freedom House, ktorá nechcela „sólo“ financovať Pora. Áno, aj v revolúcii, tak ako v biznise, sa často všetko začína z porady investorov... „Revolúcia, to je trh s vysokou konkurenciou“, hovorí Jarabík, ktorý získal vysokoškolské vzdelanie na Columbijskej univerzity. Lídri demokratických skupín musia chodiť do Washingtonu, aby sa lepšie „predali“ fondom, ktoré poskytujú kapitál. Aby boli pripravení na túto veľkú skúšku, musia brúsiť svoju argumentáciu, pripravovať si plány a finančné tabuľky...“ Áno, presne ako v biznise...

Štvrtá etapa: nabrať maximum aktivistov. Len čo sa získajú prvé peniaze, do provincie sa posielajú „obchodní agenti“ revolúcie, aby niesli „dobrú zvesť“. Na každej jednej schôdzi musia znovu a znovu opakovať, že všetko sa dá, že sa im v ich krajine podarilo zvrhnúť diktátora. Neraz tam nachádzajú jednu či dve desiatky mladých ľudí, rozčarovaných alebo bojazlivých. Ako ich motivovať – na to má každý vlastný recept. Srb Siniša Sikman odchádza vždy na turné, napríklad ako minulý rok do Bieloruska, s malým cestovným kufríkom. „Mám v ňom celú propagandistickú zbierku: nálepky, tričká, balóniky s logom Odporu ... Symboly úspechu, tak je to teda!“.

Tieto semináre zvyčajne prebiehajú tajne, v neveľkých, zle vykurovaných a ponurých miestnostiach. Ale organizujú sa aj na čerstvom vzduchu, za mestom, v bývalých pionierskych táboroch. Aby nevzbudzovali podozrenia u polície, hovorí sa, že sa jedná o skupinu, ktorá ide dovolenkovať. Atmosféra na zhromaždeniach pripomína súčasne Club Media a cvičenia vojenskej prípravy. Napríklad v Gruzínsku v lete 2003, tri mesiace pred revolúciou ruží, Kmara! zhromaždila 700 vlastných aktivistov v pionierskom tábore ďaleko od Tbilisi. „Budovy prišli do absolútne nevyhovujúcich podmienok. Chýbalo dokonca aj zásobovanie vodou. Napriek tomu sme sa dobre zabavili!“ – spomína jeden z lídrov skupiny, Georgij Kendelaki.

Presne takisto v auguste 2004 sa na štyri dni zišli v pionierskom tábore na Kryme, na brehu Čierneho mora, mladí Ukrajinci z hnutia Pora. Bol tam s nimi aj bývalý slovenský minister zahraničných vecí Pavol Demeš, ktorý im pomáhal vypracovávať stratégiu. „Stretávali sme sa v malých skupinkách na pláži. Dokonca sme aj spali na piesku alebo v malých chatkách. Bolo to skvelé!“, hovorí dnes, hoci zabúda na to, že Pora v tom čase prežívala obdobie ostrých vnútorných roztržiek.

Niekedy tieto semináre pripomínajú kongresy zubných lekárov. Úsmev to vyvoláva u 24-ročnej Keto Kobiašvili, jednej z najžiadanejších poradkýň revolúcie na území bývalého Sovietskeho zväzu v minulom roku. „V apríli 2004, - hovorí, - ma jedna holandská organizácia vyslala do Odesy, aby som tam zhromaždila asi 30 mladých ľudí, pripravila ich a nadchla pre vec. Celé sa to odohrávalo v jednom luxusnom hoteli, kde som dva týždne sama bývala na izbe. Navyše som ešte dostala 250 euro. Jednoducho sen!“ A to ešte nie je všetko. „O niekoľko mesiacov po tejto akcii Sorosov fond organizoval seminár pre kazašských aktivistov v Alma-Ate. Aj tam sme sa schádzali vo veľkom hoteli. Mali sme všetko k dispozícii: kamery, aby sme sa mohli pripraviť na interview, dokonca aj aparatúru na prehlušenie mikrofónov, ktoré kazašská tajná polícia nezabudla umiestniť v zasadacej sále“. So smiechom si spomína na to najzábavnejšie: „A viete, kto si prenajal susednú miestnosť? Skupina tehotných žien, ktoré sa učili, ako bezbolestne rodiť!“

Piata etapa: naraz začať dve kampane na získanie pozornosti verejnej mienky.Toto je najzložitejšia fáza, ktorá si vyžaduje najväčšiu precíznosť. Cieľom prvej kampane je vysvetliť občanom, v čom spočívajú ich volebné práva, a vyburcovať ich, aby volili. Druhým cieľom je odhalenie skorumpovaného a autoritatívneho režimu. Každá kampaň má svoj lable, svoje heslá, svoje buklety... Tieto dve operácie uskutočňuje jedna skupina aktivistov, ale pozor: nesmie sa o tom vedieť. „V

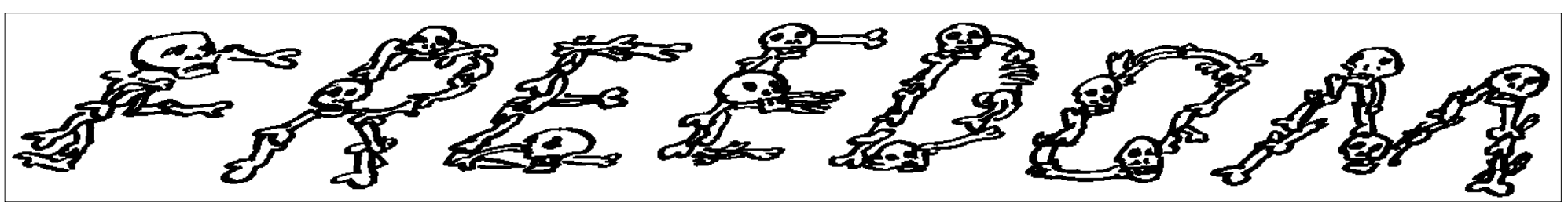

KAROL KUBÍK

Slovensko moje... ...a dobré skutky za zlých čias

(Spracované podľa spisu Tn ľud 18/45 Národného súdu)

Obdobie koncom roku 1944 a začiatkom 1945 poznamenalo množstvo utrpenia, tragédií a zločinov. Málo pozornosti sa venuje šľachetnosti a dobrým skutkom. Na príklade činiteľa z prvej Slovenskej republiky ukážeme, ako svoje postavenie využíval na pomoc iným, aj politickým odporcom.

Koloman Horniš, sa narodil roku 1900 v Kysuckom Novom Meste. Otec bol obuvník Mal tri sestry a päť bratov. (Eduard má zásluhy na založení SVŠT, Prírodovedeckej fakulty Slovenskej univerzity a predchodcu Geologického ústavu Dionýza Štúra.) Koloman sa stal učiteľom a pôsobil na Kysuciach. V roku 1919 ho vyslali na Spiš, kde mal pomáhať pri plebiscite. Ten sa však nekonal a čisto slovenské kraje obetovali, čo Horniš ťažko znášal. Pohľad na sociálnu a národnú situáciu kysuckého ľudu ho priviedol do radov Hlinkovej slovenskej ľudovej strany a Slovenského Orla, kde zastával popredné funkcie. Kvôli tejto angažovanosti ho postihovali v zamestnaní. Neskoršie vyhlásil, že „vedomie nespravodlivosti a bezdôvodného odstrkovania vháňalo ma čím ďalej tým viac do vôd autonomistických“. Kritizoval ČSR, lebo neuznávala samobytnosť Slovákov.

Po vyhlásení autonómie ho postavili na kandidátku do Slovenského snemu. On sám vyhlásil, že „poslancom som sa stal na žiadosť Kysuckého ľudu aj proti mojej vôli...ten sa dožadoval, aby som bol volený, ako ich rodák“.

12. októbra 1938 ho Karol Sidor vymenoval za okresného veliteľa Hlinkovej Gardy. Vystupoval zrejme umiernene, lebo počas puču 10. marca 1939 ho nedeportovali. Historického 14. marca 1939 hlasoval za samostatný Slovenský štát povstaním a zaspievaním hymny „Hej Slováci“. „Veril som Tisovou referátu a volil som samostatný Slovenský štát pred politickým a štátnym rozdrobením Slovenska.“ Po vypuknutí vojny odporučil bratovi Jozefovi vstúpiť do zahraničnej československej armády vo Francúzsku.

Po Salzburgu prestal byť funkcionárom HG, ale v roku 1942 mu radil predseda Snemu Martin Sokol, ako aj major Dobrovodský, prijať funkciu župného inšpektora HG. Ten mu to dosvedčil a pripojil, že Horniš bol síce ľudáckeho, ale krajne protinemeckého založenia. Vedel, že jeho testiná je pôvodom Židovka a s dôverou sa naňho obrátil, keď bol v ilegalite. (Major Jozef Dobrovodský bol Goliánov človek v Žiline. Zastupoval ho kpt. Ladislav Nižňanský, ktorého nedávno postavili pred súd v Nemecku. Dobrovodského roku 1950 odsúdili na 15 rokov a v 1994 dostal hodnosť generála in memoriam.) Rozhodujúcí dôvod prijať funkciu vyjadril Horniš takto: “Konečne mi dal aj bývalý prezident rozkaz, že musím funkciu prijať, nuž som ju prijal.“

Už 9. júna 1945 Horniša zobrali z nemocnice v Žiline, uväznili a zaradili do agendy Národného súdu, čo samo o sebe neveštilo nič dobrého. Jeho život a činnosť podrobili prísnej lustrácii. Na svoju obranu napísal: „Od vypuknutia povstania odovzdal som sa cele ochrane postihnutých a trpiacich bez rozdielu“. Čo sa týka jeho prejavov, pre ktoré ho stíhali, tie sa nezhodovali s jeho presvedčením a najmä jeho konaním. Napokon, ako sa ukázalo, týmі prejavmi si získaval dôveru okupantov, ktorú využíval na pomoc ohrozeným.

Príbeh Kolomana Horniša je poznačený paradoxami doby.

Vo februári 1942 v zmysle zákona - ktorý aj sám odhlasoval - oznamuje predsedovi Snemu že, „nie som Židom, ani židovským miešancom a nie som ani nežidovským manželom Židovky“. Táto formulácia nestačila, lebo v marci 1942 píše: „Úctivo predkladám potvrdenia, že nie som Židom ani židovským miešancom a že nie je takouto ani moja manželka.“ V koncepte listu predsedu snemu z apríla sa uvádza, že „priložené doklady nevyhovujú a preto ich vraciam“, ale rukou je tam dopísané: Predložené doklady sú správne! Na predsedníctve Snemu zrejme vec zamietli pod stôl.

Istý MUDr. Viliam Valovič, ktorý sa chcel stať okresným lekárom, podal na Horniša sťažnosť prezidentovi republiky, predsedovi Snemu a ministrovi vnútra, že chráni Žida MUDr. Arpáda Poljačka. Za „Hornišovým konaním stojí jeho svokra, vdova Katarína Bieliková, ktorá pašovala z protektorátu, začo je tam trest smrti“ - uviedol v sťažnosti. Horniša, ktorého zaradil do „bieložidovskej kliky“, dokonca obvinil, že podplatil aj prof. Františka Šubíka (básnik Andrej Žarnov). Dr. Martin Sokol sťažnosť 6. novembra 1942 zaslal Hornišovi. Sťažovateľ neuspel a preložili ho. Dr. Valovič si to vysvetľuje tak, sa „stal príliš nepohodlným pre Židov a ich ukrývačov“.

Ján Balschianka - člen nemeckej strany, prišiel do Kysuckého Nového Mesta v r. 1941 a - podľa Horniša - začal zavádzať „nacistické poriadky, ako vyháňať Židov z bytov“. Horniš proti nemu, ako ho nazval „židožrútovi“, zakročil a preložili ho. Dr. Viliam Valovič však tvrdil, že Balschianka bol ten kontrolór, ktorý vyšetroval pašovanie Bielikovej „s neochvejnou objektivitou“ a keďže „židovská krv zostáva do siedmeho pokolenia židovskou“ , treba bojovať o purifikáciu.

Hornišovi venovali pozornosť nemecké tajné služby. Tak 10. augusta 1944 hlásia o návšteve gardistických veliteľov u prezidenta, ku ktorej dal podnet iný Kysučan, okresný veliteľ HG vo Zvolene, Róbert Kubička. Informovali o sprisahaní dôstojníkov. Horniš sa - podľa depeše - staval proti ministrovi Čatlošovi, túžil po jeho funkcii, resp. chcel dostať do rúk branný výbor. 10.októbra 1944 zaznamenali, že za komisára verejnej správy v Žiline bol menovaný „starý ľudák Horniš“. 3. novembra v Čadci Horniš vyhlásil, že ľud nemá s povstaním nič spoločného. Vinu nesú československé živly v politike, armáde a hospodárstve a slovenská vláda, ktorá „zradcov živila na vlastnej hrudi“. 5.11.1944 v Kysuckom Novom Meste zdôraznil, že Slováci sa nesmú spoliehať na cudziu pomoc, ale sami od seba musia podniknúť všetko proti boľševikom a Čechoslovákom. 10.11.1944 Horniš v tlači pripomína, že Slováci si musia stačiť sami a vziať svoju obranu do vlastných rúk.

Po fronte sa na Horniša hrnú obvinenia.Na pretras prichádzajú dokumenty a svedectvá, ktoré Hornišovi priťažujú. Takým je aj článok z 3. novembri 1944 v ktorom napísal: „Dnešné povstanie nemá a nemôže mať charakter národný a tým menej celonárodný. Je len šialeným podujatím niekoľkých zlovoľných a národne zhumpľovaných jednotlivcov, ktorí z dôvodov nízkych a nečestných dali sa do tohto bratovražedného boja.“ O zradných dôstojníkoch uviedol, že „vplyvom dlhého pobytu v českých posádkach a dlhšieho spolužitia s inonárodnými manželkami prestali slovenský cítiť a myslieť“

V liste, ktorý zo Župného veliteľstva HG v Žiline poslal 2. septembra 1939 okresnému úradu v Kysuckom Novom Meste, žiadal uväzniť pokrývača František Kroutilika a povozníka Tomáša Hrubého. Bývalý okresný náčelník, po fronte prednosta ONV v Kysuckom Novom Meste, Koloman Galvánek však dosvedčil, že Horniš podal oznámenie v dorozumení s ním, aby ich zachránil pred trestom nemeckej armády a dostali iba po 50 Sk pokuty. Kroutilikovi dokonca Horniš vybavil slovenské občianstvo. Galvánek, zrejme, aby dal svojmu svedectvu váhu, zveličil situáciu a vyhlásil, že povstania sa zúčastnilo v okrese dobrovoľne asi polovica občanov.

V liste z 1. apríla 1941 požiadal Horniš ministra pravosúdia, aby suspendoval verejného notára v Čadci, Dr. Gašpara Ďurčanskeho, ktorý zamestnáva Židovku. Keď bol Horniš vo väzení, Ďurčanský vypovedal, že nevie, či proti jeho pisárke zakročoval Horniš, ale že tak robil tajomník HSĽS, kaplán Jonáš z Čadce.

Osud Kolomana Horniša sa skrížil s príbehom jeho rodáka a kolegu, Antona Macáška, ktorý mu kládol za vinu, že v roku 1938 bol proti nemu ako zvolenému starostovi, zapríčinil jeho preloženie od rodiny, pričom sa odvolával, že si to „želajú veriaci“.

Oščadnica 1940. Vítanie prezidenta (Koloman Horniš v uniforme v úzadí)

Do prípadu vstúpil v júli 1939 farár v Kysuckom Novom Meste Dr. Andrej Paldan vyhlásením, že Antona Macáška preložili vraj preto, že si to žiadalo „katolícke obecenstvo Kysuckonovomestské“. Vypadá to tak, akoby on mal voči „pánu učiteľovi Antonovi Macáškovi nejakú sťažnosť čo do jeho náboženského presvedčenia, alebo jeho činnosti vraj protištátnej“. Môže sa však osvedčiť, že počas jeho účinkovania „neprejavoval nepriateľské alebo podkopné snahy k náboženskému cíteniu ľudu, ba sa vedel vžiť do nových pomerov a hľadel si svojich náboženských povinností po slovenskom prevrate ako človek i ako učiteľ“. Tak ako „o apoštoloch je napísané, že boli skrytí propter metum judeorum, tak možno povedať o mnohých slovenských inteligentoch počas českej éry, že boli utiahnutí v náboženskom presvedčení zo strachu pred Čechmi“. Navrhuje takéto postoje „amnestovať“, lebo mnohí „nemohli byť mučeníkmi a vyznávačmi, ale iba Nikodémami“ a preto „nech sa iskierka lásky k Bohu rozdúcha k Jeho väčšej sláve i k osohu slovenského národa“.

A. Macášek neznášal Horniša od vyhlásenia Slovenského štátu a v čase jeho uväznenie vzniesol nebezpečné obvinenia.

Podľa Macáška mal zriadiť spolu s Michalom Radimákom POHG a zúčastniť sa výpadu vo Vadičovskej doline a v Nesluši. To nebol žiaden žart! Ak by sa také obvinenie potvrdilo, malo by to pre Horniša tragické dôsledky. Podozrieval Horniša, že za spolupráce okresného veliteľa HG Michala Radimáka (odvlečeného do Gulagu) a okresného náčelníka Kolomana Galvánka dal jeho ako aj Štefana Kubičku a Róberta Dadaja na zoznam podozrivých osôb. Spravil to vraj preto lebo mal iné politické presvedčenie a pravdepodobne vedel, že pracuje v ilegalite. Nemca Balschianku dal Horniš preložiť - podľa Antona macáška - preto, lebo vyšetroval jeho svokru. V okrese usmerňoval arizáciu a upednostňoval Slovákov a svojich blízkych. Tiež nie je pravda, že chránil MUDr. Arpáda Poliačka pred údajným nacistom Dr. Viliamom Valovičom, nakoľko ten nikdy nacistom nebol, ale bol zapojený v ilegálnom hnutí. Okrem toho vystavoval mu štedro práceneschopnosť, aby mal voľno na ilegálnu činnosť K útokom na svokru, ktorá podnecovala zaťa k perzekúciám, poverili Dr. Viliama Valoviča, aby odviedol pozornosť od ich ilegálnej práce.

V prípade údajnej ochrany Jozefa Vrchovského -Wienbergera (pred dvadsiatimi piatimi rokmi pokrsteného Žida), nerobil to z pohnútok národnostných, ale chránil spoločníka svokry.

K svedectvám, že Horniš poskytoval pomoc povstalcom, uviedol, že svedkovia sú podplatení. Za priaznivé svedectvo i jemu sľubovala Bieliková dom. A. Macášek v čomsi aj súhlasíl s Hornišom - za ČSR ho pre národný postoj suspendovali z miesta riaditeľa školy.

Proti A. Macáškovi nejaké výhrady režimu boli, lebo ÚŠB v marci 1940 hlásila, že „keď bol preložený...nebol tam žiaden prejav komunisticky“. Ako však neskoršie vysvitlo, nebol udavačom Horniš.

Anton Macášek a Koloman Horniš, na Kysuciach vyčnievajúci muži, si zrejme nenašli čas, posedieť pri pive a veci vjasniť. K tomu došlo až pred Národným súdom, kedy Horniš A. Macáškovi povedal, že „chodili na vás sťažnosti, ale ja som nič v tej veci nepodnikol“. Ešte viac sa vysvetlilo, keď pripomenul, že jeho ilegálnu činnosť vídaval zo svojho domu, v Macáškovej záhrade, kde sa schádzal s exponovanými komunistami a neoznámil ho. Napokon A. Macášek na svoje predchádzajúce tvrdenia uviedol, že „dôkazov nemá“, zmenil svoju predchádzajúcu výpoveď a ohrozenia zo strany Horniša bagatelizoval. Veď jeho aj tak chránil Peter Starinský. (Odsúdený na trest smrti, neskôr zmenený na doživotie. V roku 1963 podmienečne prepustený.)

Nepriaznivý tón má aj výpoveď Štefana Kubičku, predsedu MNV v Kysuckom Novom Meste, ktorý potvrdil žaloby predsedu ONV Antona Macáška. Horniš mal, podľa Štefana Kubičku, obdržať pochvalu za rýchle odstránenie Židov z okresu. K zastávaniu občanov uviedol, že to boli väčšinou príslušníci HSĽS.

Ondrej Šlopek, člen ONV iba čiastočne svedčil vprospech Horniša: Z arizácie nemali osoh Nemci, ale slovenskí ariztátori. Dr. Viliam Valovič bol československého zmýšľania a preto aj musel odísť

Stanica NB Kysucké Nové Mesto potvrdzuje obžalobcovi pri Národnom súde 28. júla 1945, že aj K. Bieliková kolaborovala - dodávala Nemcom salámu a mäso na úkor prídelu pre obyvateľstvo. Situáciu charakterizuje záver správy, že ju nemohli zaslať skôr „nakoľko výbor miestnej komunistickej a demokratickej strany nebol uzhovorený o jednotnom sa vyjadrení“.

Zle vyznelo zpočiatku svedectvo Jozefa Matisa, riaditeľa meštianky, podpredsedu ONV. Ešte 16. augusta 1945 si nepamätal Hornišove varovania, aby sa ľudia neudávali, ale počul, ako mal povedať, že „len idioti môžu myslieť“ na obnovenie ČSR. (Táto výpoveď je podobná hláseniu nemeckého špiona.) Podľa Jozefa Matisa bol Dr. Viliam Valovič človek na mieste, ktorého vyštvali fašistickí neprajníci. Ale 14. marca1946 ratoval Horniša zvláštnym osvedčením. Uviedol, že nemecký dôstojník, ktorý u neho býva, sa vyjadril: „Ak bude ešte Horniš za niekoho ručiť... bude musieť ručiť svojím životom a svojou rodinou“. K tomu dodal, že Horniš vymôhol podporu pre jasle a podnietil výstavbu meštianky.

Róbert Gestberger mal na žiadosť Horniša dosvedčiť, že ho po piatich mesiacoch vytiahol z Ilavy, kde sa dostal v roku 1944 a že nepripustil, aby ho vypovedali do Čiech. On sa však domnieval sa , že ho zavreli kvôli Hornišovi a tak mu pripísal slová podľa ktorých mal v roku 1943 ľuďom vytýkať, že nepočúvajú slovenský rozhlas, ale „z Londýna takého ožranca Masaryka, ktorému sa stále grgá do rádia“. Ďalej, že na na októbrovom zhromaždení roku 1944 v Čadci mal povedať: „Už nebudeme prechovávať na svojich prsiach české živly“. Na hlavnom pojednávaní ho podrobili krížovému výsluchu v ktorom boli aktívní prísediaci. Priznal sa, že reči o Londýne iba kdesi počul. Čo sa týka „českých živlov“, prekrútil Horniša, ktorý sa tak vyjadril na adresu istého Havlíčka, udavača, ktorý „vodil Nemcov po domoch“. V prípravnom konaní hovoril, že ho vyslobodil z Ilavy Róbert Kubička. Pred senátom ale priznal, že práve ten, keď ho vyhľadal ako väzňa v Leopoldove, mu povedal, že zaňho intervenoval Horniš. Na otázku prečo klamal v prípravnom konaní, odpovedal: „Vtedy, keď som bol vypočutý, boli také prechodné chvíle“.

Ján Točoň, majiteľ rozvodného závodu, dostal v roku 1940 na okrese pokutu za predražovanie elektriny. Rozhodnutie síce Župný úrad zrušil, ale aj tak mal ťažké srdce a keď bol Horniš vo väzení napísal, že ho prinútil dodávať mu elektrinu zadarmo. Doklady však ukázali, že Horniš riadne zaplatil.

Dobrý koniec má aj tento prípad. Dr. Ladislav Nádaši, verejný notár v Žiline „pre partizánčenie“ stratil úrad. Na intervenciu prof. Jána Tisu (brata prezidenta), predsedu Štátnej rady Jána Drobného a Horniša mu licenciu vrátili. Za „dobrotu“ sa jeho „Slovutnosti“ - Hornišovi 26. februára 1945(!) rukou písaným listom Nádaši poďakoval a zakončil ho slovami: „ostávam Váš, v úcte ten najoddanejší“.

Horniš list predložil obžalobe a volal Nádašiho za svedka. Ten vo svojej výpovedi 13.10.1945 potvdil, že Hornišovi poďakoval. Ale 5. marca 1946

Na stráži

Na stromoch zrejú prvé jablká.
Akoby noc len samej láske vládla
a vypadli jej pritom z blúzky ňadrá,
ráno ten trapas ďateľ zatĺka.

No básnik nie, on musí z rukáva
vytiahnuť pieseň, spievať ako taký,
čo verí v zázrak. Predsa nastáva
tá pravá chvíľa na sny, na zázraky!

Nie, básnik nie. On celý patrí snu.
Žiarlivo v sadoch nočné stráže drží
skôr, než sa pohne vôňa z hĺbok dužín,

i pred motýľmi kladúc na bliznu
vášnivé pery, tobôž prv než muži
do jabĺk drsné zuby zahryznú.

Nokturno

Keď vyzlieka sa večer, náhle detskú
tvár zmení lampa na sfingu a telo
stáva sa jednou veľkou dunou piesku
v Núbijskej púšti. Keby sa tak chcelo
vetru, čo spí ti vo vlasoch, vziať červeň
z úst po hrstiach či ako nežný zával
radšej ju vrhnúť na mňa, každé z bremien
bolo by ľahké, lepšie by som spával.
No vietor spí ti v kučerách, veď z dutín
bútľavých vŕb tak dlho kradol sovám
úzkostné vajcia, až si zlámal letky.
Povedz však teraz, kam si úzkosť schovám,
keď básne sú už napísané všetky
a ty si ďaleko? Kam teraz zložím
hlbiny, ktorými sa k nebu štverám?
Alebo ich len poprikrývam hložím?
Radšej by som ich zložil k tvojim perám
a potom ten ich úsmev nazval božím.

Zástava

Mráz kreslí hrubým štetcom na skle
ľadové biele ruže... Plačem do kúta.
Prečo vždy práve zvučná struna praskne,
keď najviac znela správne napnutá?

Akoby slávik, keď sa chystal plakať
od šťastia, bludnou guľkou trafený
odrazu umrel rovno prostred staccat,
tak teraz sami sebe mrieme my.

No verím, verím... Ale v čo a komu?
Zvinutý do seba spím ako zástava
uprostred sviatku sňatá z tvojho domu.
Nakoniec, čože iné mi tu ostáva.

Naučím mlčať srdce také biedne hrdé,
zošijem rany hrubým povrieslom...
Ach, keby si ma sňala iba na pol žrde,
bolo by ozaj jasné, že je po všetkom.

Trojica

Zasadil som hrušku konča plota,
a mám opäť radosť. Radosť zo života.

To jej tenké, krehké telo v polotme
sveta bude moje dielo životné.

Pokorne som v poli ruky zopol,
stojím ako svieca, svietim ako topoľ.

Ako moje slová vietor do poľa
ľahko sfúka lístie z topoľa.

Zomriem, ale odtiaľ, z tohto vŕška
budem čakať, pokým dozrie hruška,

kým mi sladkým plodom vyveští,
kedy svitne, kedy, kedy prídeš ty.

Celý rok tu na ten kúsok raja
budú čakať hruška, topoľ a ja,

všetci traja.

TEODOR KRIŽKA

Z kamennej fajky dym

Maliar

Vzal farby, plátno, zopár štetcov
a maľoval a maľoval.
Maznal sa dlho s každou vecou,
krásou im všetkým ďakoval.

Každý ťah býval slovom, vetou
vo veršoch zvaných obrazy.
Akoby kládol tucty kvetov
na okne s nebom do vázy.

Keď umieral, smrť v chladnej spálni
mala ťah krídel motýlí.
Obrazy nad ním ako žalmy
zo stien sa zaňho modlili.

Spiež

Možno sa ešte dlho nedozvieš
a možno nedozvieš sa vôbec,
kde majú domov zvony,
kde má spiež
po predkoch vlasť
a či v nej má aj domec.

Možno sa rodí tam, kde pobrežie
končí sa morom, more nebesiami,
veď moje srdce, choré od spieže,
nebesky modrou túžbou trhá sa mi.

Jej matkou môže byť aj hlbina,
veď na hĺbku sa nikdy nezabudne,
lebo tá, ktorá práve ľúbi ma,
oči má ako vahadlové studne.

Tak a či onak, ak nie tento prúd
dravého času, isto do tej vlasti
vezme mi dušu milosrdná smrť
a spoznám, zvony prezimujú v šťastí.

V blaženom kraji majú dom a zem,
kde na dobro sa všetko plané zvrtne.
Ale ja možno iba namietnem:
Tak prečo srdce najviac spieva smutné?

Reťazenie

Orión v nebi s mečom za pásom,
vzduch ostrý ako uštipnutie kobry.
Mamička v izbe desať zdravasov
modlí sa za mňa, aby som bol dobrý.

Ty možno v diaľke taktiež pozeráš
k oblohe, kam sa sivé mračná stroja.
K matkinej prosbe pridám otčenáš
za teba, ktorá viac už nie si moja.

Prosím, nech teraz každučký tvoj vzdych
požehná svetu, čo je náš i ničí,
ak si smiem vôbec vybrať zo štedrých
priehrští Toho, ktorý smutným žičí.

(9. 1. 2005)

Zrkadlá

Je toľko krásy na svete
pre oči láskou presväté,

pre srdcia choré údivom,
čo divo bijú v hrudi dvom.

Plot, chodník, potok, záhrada,
všetko sa do nás prepadá,

pivonky v kúte za plotom,
sen ponechaný napotom.

Dym i hmla stúpa dohora,
za nimi nádej, pokora.

Ach, modré smutné nebesá,
kiež do vás prepadneme sa.

Krása sa do nás prepadla,
sme predsa božie zrkadlá,

na tisíc čriepkov rozbité
v každom sú celé pažite.

V srdci, v tom biednom uzlíku
z lásky a možno zo zvyku

nesieme, čo má patriť dvom,
až k Bohu ako výťahom.

Narodenie

To chudoba si založila hnáty,
keď osol s kravkou,
čo sa v snehu pásli,
prijali pozvanie
a teraz bedlia piati.

Boh sladko spí. A na slame ich jaslí!

Nič na tom nie je,
veď aj ty dnes bežíš
k jasličkám v chráme
pokloniť sa Bohu.
No vtedy iba oni v mene Ježiš
v kolene
zohli neochotnú nohu.

Pastieri prišli užasnúť až potom,
i mudrci.

Až za nimi ja krívam,
jachtavo dookola vraviac o tom.
A je mi jedno,
či to lichotí vám
alebo vás to hnevá,
bratia malej viery.

Hovorím možno k vnukom mojich vnúčat.

Až keď smrť
rozkopne pár dverí
a vrazí ku mne,
potom budem mlčať.

Pozorný Jozef,
Mária a Dieťa,
oslík a kravka,
prosto všetci piati,

ak nepomyslím na chudobu sveta,
čo do jasličiek skrížila si hnáty,

tí krehkí Atlanti,
hľa, ako stĺpy
povzniesli nebo.

Vták ho s krikom vrásni.

A vzdelanci sa zrazu našli hlúpi
a svojej pravdy
dočkali sa blázni.

Abeceda

Na vŕšku chrám je biele amen
tesané dlátom do oblakov.
Ak nepočuješ plakať kameň,
vieš vôbec čítať z Božích znakov?

Písmená sú len prázdne strohé
náramky mŕtvych, kým sa zblížia
s podstatou ako na oblohe
letiaci havran s telom kríža.

Kým nestanú sa samy zemou,
i trávou, čo sa zdvihne z hliny,
nič nevyslovia svojou nemou
rečou, len celkom márne činy.

Len prázdne vlny za labuťou,
na rubáš zrebné kusy plátna.
No načo obsiať pole smrťou,
keď je jej toľko, až je trápna.

Moje statky

Mám obraz, na ňom Boh a ty,
Nepoškvrnená,
kolíšeš ho v lone.

A mám spev škovránka.
Som bohatý.

A k môjmu bohatstvu tiež patria lesné tône.

A mám aj žabku,
nebo s priepastným
sklenеným okom z azúru a vranou.

Mám všetko,
lebo nič tu nevlastním,

ani to líšča, čo tu cupká za mnou.

Som ako v hniezde vtáčie holiča,
kŕmi ma zobák mojej krásnej matky.

Ostatné mi vždy znova požičia,
komu tu ozaj patria
všetky statky.

Môj hospodár je dobrý.

Štedrý je
ku mne
i k všetkým
menším bratom mojím.
Kráľovsky odel poľné ľalie,

mňa odel vierou,
nech sa upokojím.

A dal mi prácu, zem a mozole.
A smäd,
nech na džbán premení sa hlina.
Aj vôľu mi dal,
lebo bez vôle
džbán nezaspieva
novou vôňou vína.

Odvahu ísť mám taktiež
od neho,
aj stud a bolesť,
aj keď nepatrí mu.

Dal mi čas skorý,
z času pozdného
tiež mi dá
ako z venca rozmarínu.

Kolísku dal mi,
fajku z koreňa.

Až príde na to,
dá mi truhlu z dreva
rodného stromu.

Nepoškvrnená
chodieva k nemu,
tancuje a spieva.

Jedno, či postupne, či odrazu
príde smrť,
pole rozdupú mi kone.

Nepoškvrnená
zíde z obrazu
a kolísať tam bude

Boha v lone.

Stratená ihla

Láska nás nájde ako ihlu v sene,
raz navždy zabudnutú, stratenú.
Len usmeješ sa. Že je odpustené.
Že znova píšeš uhľom na stenu

jej krásne mená. Vernosť. Vášeň. Vôňa.
Hra. Neha. Ľútosť. Bázeň. Nevina.
Hnala sa nahá v sedle zlého koňa,
po koľký raz už prvá, jediná.

Strateným chvíli v senách z tých jej brehov
zdá sa, že vládne smutná presila.
Vo veľkej kope niet však drobnejšieho,
čo nenašla by a ho vzkriesila.

Lucifer

A bude, bude, ak už nie je,
a bude, ak už nebolo.
Ožijú zlé i dobré deje
času, čo prejde okolo.

A bude, že sa niečo zrúca
a niečo z prachu vyrastie.
Vráti sa planý menom Zhubca,
no i Duch Boží, našťastie.

A mnohých zmámia zradné zvody
na ceste rovno za spásou.
Stane sa, že sa Planý zrodí
pri sviečkach krivých zdravasov.

A bude hrať, že ovce pasie,
akoby dobru načúval -
raz ako biedny človek práce,
raz ako intelektuál.

Rozladí struny majstrom hudby,
nech blúdia cestou po nikom,
cynický, chladný, spriečny, hrubý
otrávi slová básnikom.

Na štetce miesto farieb dúhy
maliarom sliny napľuje,
luhajúc, že nik druhý
nič krajšie nenamaľuje.

Nepridá k právu ani čiarku,
žijúc len podľa zákona,
súcitne nechá chorú starkú,
nech v pustom poli dokoná.

Sladučko, nežne navedie ťa
sám sebe podťať korene,
v materskom lone zabiť dieťa,
pravdaže nenarodené.

Ukáže svetu peklo v malom,
hľa, veľké srdce bez citu.
A povie: Pax! A povie: Shalom!
A zrúca kostol, mešitu.

A v synagóge nechá granát,
opitý riekou nárek,
a bez ostychu bude klamať:
Pokoj vám! Salam alejkum!

Polmesiac, hviezdu zneužíva,
kríž haní, cudnosť donaha
zvlieka a prsní náruživá,
nezvládnuteľná povaha.

Má moc, má miesto očí mince,
má mnoho podôb, naivný
sám na seba si skladá vinše.
A predsa prehral dejiny.

To jeho temné svetlo žiari.
Ale už nádej svitá z tiem.
Ale už cítiť príchod jari.
Už zberom plodov vonia zem.

Mať

To čarodejné slovo MAŤ,
tri písmenká, tá cesta krátka,
to nie je v ráme starých vrát
vráskavá žena menom matka?

To nie je v hĺbke dúhoviek
ohníček veľkých ľudských citov?
Len šuchot modrých bankoviek,
získaných mocou vo tmách skrytou?

Mnoho mať nie sú mozoľmi
pokryté roky odriekania,
ale byť moci povoľný,
klaňať sa moci bez reptania?

Vstupovať ako do svätýň
do mramorových bánk a chvieť sa?
A platiť, platiť popretím
svedomia (nie si žobrák predsa)?

Nie, pre mňa MAŤ je pri okne
mamička s tou jej večnou, skromnou
prosbičkou: - Azda nezmokne
drahý syn, kým sa vráti domov.

Modlitba večer pred spaním,
i ráno, skoro na svitaní,
vždy naplnená dúfaním.
Ešte aj dnes ma v búrkach chráni.

Je ako v skalách ozvena.
Do ticha hľadíš prekvapene,
ako ti lieči kolená
duše rozbitej o kamene.

Z kamennej fajky dym

Čas plynie, tratí sa... Môj hosť si medzi prsty
vzal štipku tabaku, na dlani si ho mrví.
Ach, Pane, ber si ma,
no drž ma pevne v hrsti,
kým na dym premeníš stĺp mojej hriešnej krvi.

Vanilkou vonia deň, keď z Božej fajky stúpa
holubí snivý dym, chvejivé sivé kruhy.
Ach, Pane, zapáľ ma. Bola to dobrá kúpa,
keď si ma vymenil za podkovičku dúhy.

Som tuhý tabačik. V dlani mi rozmrv kosti,
zapáľ a premeň ma
na krúžky vďačných vtákov.
Na sivú hostinu pozvi si vzácnych hostí,
panny i neviestky, pošli aj po žobrákov.

V oblaku dymu je kalich a chlieb a ryba.
Pozvi si anjelov. Dni sa tak strmo krátia.
Otvor tej hávedi. Veď v nebi nesmú chýbať
havrany, havrany, zakliati moji bratia.

Jablko

Jablko padá, ako padá z nôh,
kto vidí veci úchvatné a veľké.
Na chvíľu k nemu dobrotivý Boh
priložil oko, ku kľúčovej dierke.

V lete sú sad i celá záhrada
od rána plné sladkých Božích očí,
darmo nič na zem z vetiev nepadá.
Na Boha čakám Bohu zoči-voči.

Na Boha čakám v tebe, zázračná,
čo si tak blízko, aj keď unikáš mi
vysoko, vyššie ako nad mračná,
kde azúrom si anjel pery krášli.

Možno sa rúham, ale raz nám dvom
podarí sa byť vznešenými v láske.
A staneme sa zrelým jablkom.
A v jeho páde dobrý Boh sa zaskvie.

Transcendencia

Prof. Ferdinandovi Klindovi

Pavúčik... šplhá sa k oblohe po lodyhách.
Vták... stúpa vo vetre,
nesený prúdmi vzduchu.
Mňa dvíha Slovo –
Boh bedliaci v múdrych knihách,
vysoko nesie ma vo svojom Svätom Duchu.

Pavúčik šplhá sa, vták plachtí stále vyššie.
Ako tón z organu sa zo mňa derie čosi,
čo je nie zo zeme, zo mňa, no z inej ríše,
kam človek nahý smie,
chudobný, prostý, bosý.

Ako tón z píšťaly tepanej v srdci striebra,
čo bedlí v hlbinách,
ale nie zemských hornín,
už cítim, ako sa na oheň menia rebrá:
veršami k oblohe dymím, Pán je môj komín.

Už cítim, ako sa na oheň menia pery,
ako sa na plameň mení, kto celý zhára,
ako ma stravuje Pán mojej slabej viery.
Večerná obloha je za mnou hrubá čiara.

Večerná obloha je čiara za mnou dávnym.
Boh sa tak ponáša na zem i na nebesá.
Pavúčik... šplhá sa, vták...
plavne stúpa za ním
a všetci, pavúk, vták i ja, hľa,
v Bohu stretáme sa.

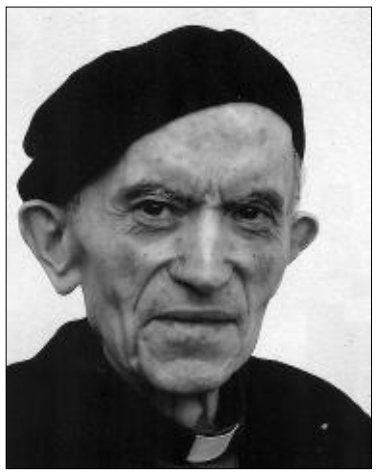

Andrej Pauliny

JOZEF M. RYDLO

In memoriam Andrej Pauliny

(*21. marca 1925 – † 2. mája 2005)

1. júla 1971 som promoval v Padove. Dr. Lisa Guarda Nardini z Fakulty politických vied Štátnej univerzity mi vtedy darovala «spomienkár». Ako prví sa mi doň vpísali moji padovskí priatelia. A od tých čias jeho stránky sporadicky zverujem len tým ľuďom, s ktorými ma viaže puto úcty, pokora citov, iskrenie obdivu, duchovná spriaznenosť, spoločné ideály. Žiaľ, nie všetci tí, ktorí vzbudili vo mne čaro, nadšenie, lásku zanechali v mojom spomienkári svoju stopu, mnoho ráz ani len podpis.

Na jednej z prvých stránok môjho «spomienkára» je vpísaný tento vinš:

Boží ľud,
zakiaľ bude putovať
týmto slzavým údolím,
bude neustále krvácať
od toľkých "izmov"...
a vždy bude potrebovať
doktorov, ktorí budú schopní
nielen liečiť,
ale aj život klásť zaň.
Teda...

Vpísal mi ho doň dňa 25. júla 1971 rajecký rodák Andrej Pauliny, katolícky kňaz, člen Spoločnosti sv. Františka Saleského[1], pedagóg, výtvarník a tvorca slovenskej exilovej knihy.

Jeho meno patrilo medzi mená tých ľudí, ktorí „zradili a opustili vlasť". Dielo, na tvorbe ktorého sa podieľal, patrilo medzi *libri prohibiti,* pretože pre ľudí budujúcich si svoju kariéru na pilieroch komunistickej diktatúry to bola literatúra, s ktorou bolo treba „bojovať ako s nepriateľskou".

Kto je tento človek, ktorý zo svojich 80 rokov 42 prežil v exile?

Andrej Pauliny sa narodil 21. marca 1925 v Rajci. V roku 1946 zmaturoval s vyznamenaním na Štátnom gymnáziu v Trnave. V rokoch 1946-1949 robil pedagogickú prax na súkromnom gymnáziu v Šaštíne.

22. októbra 1950 odišiel do dobrovoľného vyhnanstva. Na otázku, prečo vtedy odišiel do emigrácie, odpovedal:

„V tom čase som študoval na Vysokej bohosloveckej škole vo Svätom Kríži teológiu. V noci z 13. na 14. apríla[1950] bola táto škola zlikvidovaná. Najprv sme boli sústredení v Šaštíne a neskoršie v Podolínci. Cítil som, že ak sa chcem stať kňazom, musím sa o to pokúsiť v zahraničí. Veľa som sa modlil a Boh nás viacerých saleziánov priam prozreteľne ‚presadil' do zahraničia. Až teraz si uvedomujem, že to bol Boží plán s niektorými slovenskými saleziánmi".[2]

Na Medzinárodnej vysokej škole teologickej v Bollengu pri Turíne študoval filozofiu, pedagogiku a bohovedu. Po vysviacke za kňaza 1. júla 1953 v štúdiách pokračoval ešte ďalšie dva roky na Pápežskom Saleziánskom Ateneu [Pontificio Ateneo Salesiano] kde 18. februára 1957 dosiahol licenciát „z lásky k pravde" [filozofie] a z „umenia byť príkladom" [pedagogiky].

V rokoch 1954 – 1957 pôsobil ako pridružený redaktor šéfredaktora talianskeho mesačníka *Meridiano 12.* Časopis bol veľmi rozšírený: mal rozsah 120 strán a dosahoval náklad 120 000 výtlačkov.

V rokoch 1957-1970 pôsobil v Saleziánskom katechetickom stredisku v Turíne. V roku 1959 sa stal vedúcim audiovizuálneho centra *Filmine Don Bosco*. Desať rokov riadil redakčnú prácu krátkych filmov, ktoré vychádzali v talianskom, španielskom, anglickom, portugalskom a prirodzene aj slovenskom znení. Jeho rukami prešlo za tento čas vyše štyristo krátkych filmov s rôznymi námetmi: od náboženstva, cez biblické témy, životopisy svätých, až po rozprávky, literatúru a prírodné vedy... Venoval sa aj edičným prácam pri vydávaní gramoplatní.

Ako experta v katechetike ho často pozývali prednášať na katechetické kurzy a sympóziá a tak sa jeho meno stalo známym v Miláne, vo Florencii, Verone, Palerme, Siene, v Benátkach...

V tom istom období prispieval svojimi príspevkami do talianskych periodík *Catechesi, Note di pastorale giovanile, Bolletino Salesiano, Merdiano 12.*

V roku 1970 sa stal riaditeľom gymnázia Antona Bernoláka pri Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme kde vyučoval náboženstvo, dejepis, sociológiu, kreslenie a estetiku.

S Antonom Babiakom, Rafaelom Černým a Štefanom Vrablecom sa od roku roku 1975 podieľal na tvorbe časopisu *Diakonia-Slovenský kňaz.*

V lete roku 1976, rok po smrti preláta Štefana Náhalku, sa stal šéfredaktorom katolíckeho mesačníka *Hlasy z Ríma/Slovenské Hlasy z Ríma,* ktorý redigoval až do svojho návratu na Slovensko, ktorý umožnil pád Železnej opony v roku 1989.

Na sviatok Panny Márie Sedembolestnej, Patrónky Slovenska, 15. septembra 1992, sa spolu s inými spolubratmi zo saleziánskeho rehoľného spoločenstva vrátil na Slovensko. Zasadol si opäť nielen za katedru Gymnázia sv. Jána Boska v Šaštíne, ale hneď aj založil a niekoľko rokov redigoval náboženský časopis *Mariánske zvony*.

V júni 1993, keď si jeho rodisko pripomínalo 800. výročie prvej písomnej zmienky, vďačné občianstvo mu priznalo hodnosť „čestného občana mesta Rajec".

Andrej Pauliny, rajecký exulant, katolícky kňaz, kňaz-salezián, redaktor, spisovateľ, výtvarník, tvorca slovenskej exilovej knihy.

Ak ani prvý, ani druhý zväzok *Slovenskej bibliografie v zahraničí* nezaznamenal článkovú tvorbu Andreja Paulinyho, tak len preto, lebo bola veľmi obsiahla. Dnes ju už len veľmi ťažko možno zmapovať a jeho príspevky ako aj všetky tie, ktoré stvorili slovacikálni autori v zahraničí, bezradne čakajú, či o ne „národná knižnica Slovenska a Slovákov" prejaví aspoň bibliografický záujem.

Bibliografia *Vydavateľské dielo Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme 1963-1988* má 735 strán, jej index pri mene Andrej Pauliny odkazuje na 254 strán, pričom na mnohých stranách sa jeho meno vyskytuje i viac ráz.

Ak v ‚registri autorov a spoluatorov' tejto referenčnej príručky figuruje jeho meno 18 ráz, v ‚registri autorov úvodov, autorov doslovov, autorov slovníčkov, upravovateľov, redaktorov a korektorov' 11 krát, či v ‚registri prekladateľov' 6 ráz, ‚register ilustrátorov' odkazuje na Andreja Paulinyho 353 krát, čo znamená, že každú druhú knižnú publikáciu, ktorá vyšla v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme umelecky stvárnili jeho ruky. Za dvadsaťpäť rokov to boli 3 000 000 exemplárov kníh, časopisov a drobnotlačí.

Pre dielo Andreja Paulinyho je príznačné, že prvou stopou vo vydavateľskom diele Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme sú dve série ‚svetelných obrazov' [diafilmov] z roku 1963, *Naši vierozvestci sv. Cyril a Metod*[3] a *Slovensko moje, otčina moja*[4]. Jeho prvým autorským titulom po príchode na nové pôsobisko do Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme je katecheticko-liturgická príručka *Krst nášho dieťaťa*[5] z roku 1974. V roku 1977 nasledujú v dvoch samostatných vydaniach *Kapitoly o sviatostiach*[6] pripravené pre zborník *Otázky dneška,*[7] profily dvadsiatich hrdinských kresťanov *Vedeli sa obetovať*[8] a dva zväzky homiletickej trilógie *Radostné posolstvo*[9]*;* jej tretí zväzok vychádza o dva roky neskôr, v roku 1979[10]. Jedna z najúspešnejších kníh Andreja Paulinyho, obrázková knižka o živote sv. Jána Boska *Nebol to len sen*[11] je z roku 1982. V 1982 vyšla reedícia katecheticko-liturgickej príručky *Krst nášho dieťaťa.*[12] Prvú zbierku vianočných legiend a rozprávok *Iskričky*[13] vydal v roku 1984. V roku 1987 vyšli z jeho pera dve knižky: zbierka kazateľských príkladov *555 smerovníkov*[14] a druhá zbierka vianočných legiend a rozprávok *Plamienky*[15]. Poslednou publikáciou, čo napísal v exile sú *Vetvičky,*[16] tretia zbierka vianočných legiend a rozprávok.

Toto sú knihy, kde meno ich pôvodcu nemusí odkrývať bibliograf. Ale ani ten najskúsenejší odborník už nikdy neodhalí autorský podiel Andreja Paulinyho na tých knihách, ktoré prešli jeho rukami, ale vyšli so skromnou edičnou poznámkou «Pripravili slovenskí saleziáni v Ríme».

Z celej plejády kníh spomeňme len jedinečné *Dejiny spásy,* perlu vydavateľského diela Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Je dielom slovenských saleziánov. Pred pádom komunistickej diktatúry vyšli v 5. vydaniach, náklad ktorých je spovedným tajomstvom. Čitateľský ohlas na túto knihu bol obrovský – sledili po nej nielen agentúrni kopovi na povestnom ‚poštovom' úrade č. 00120 v Prahe, ale snorili po nej aj režimistickí obradníci v Slovenskej národnej knižnici Matice slovenskej. Azda najvýrečnejšie o tejto hovorí svedectvo jedného Slováka na návšteve vo Švajčiarsku, ktorý Andrejovi Paulinymu napísal: „Dostala sa mi do rúk kniha *Dejiny spásy.* Začal som ju čítať a tak ma upútala, že ju čítam stále. Veru ma nezaujímajú ani pekné hory, ani jazerá a ani historické pamiatky Švajčiarska. Moji príbuzní sa čudujú, lebo ma aj na výletoch vidia stále s Vašou knihou."

Životná púť Andreja Paulinyho je výrečným svedectvom jednej generácie. Generácie, ktorú slovenské matky splodili pre Slovensko, ale ktorá Slovensku nemohla plne slúžiť, pretože moloch červenej posadlosti chcel z našej domoviny vyplieniť tisícstoročné „Detičstvo otcov": vieru v Boha a lásku k blížnemu.

Maturitné ideály skalila barbarská noc, odchod do dobrovoľného vyhnanstva.

Nebol sám, nebol jediný.

Bol jeden z rojnice.

Akú silnú vôľu, akú hlbokú vieru, aké pevné presvedčenie museli mať títo generační súputníci, ktorí dosiahli plnosť života, a odchádzajú do večnosti?

Kde sú žriedla, v čom pramenilo ich odhodlanie?

V službe bratom.

V kňazstve.

Kňazstvo nie je nič viac — a nič menej — ako služba bratom.

Štít bezbranných je Boh a česť! napísal Gorazd Zvonický.

Náš slovenský národ prešiel úskaliami dejín len preto, lebo veril v Boha, ktorý nášmu národu tak žehnal, že z jeho lona vyšli desiatky šľachetných kňazov, desiatky a desiatky oddaných služobníkov pravdy, práva a spravodlivosti. Vymažme z našich kultúrnych i politických dejín katolíckych kňazov, evanjelických pastorov, kalvínskych kazateľov, židovských rabínov a zostane nám iba hŕstka prachu.

Zlatou niťou života Andreja Paulinyho bola táto vedomá príslušnosť do reťazca služby bratom.

A saleziánske spoločenstvo, Spoločnosť sv. Františka Saleského, z ktorého Andrej Pauliny pochádza, dalo za osemdesiat rokov svojho účinkovania na Slovensku našej národnej pospolitosti nejedného príkladného syna sv. Jána Boska, viacerých spisovateľov, výtvarníkov, hudobníkov, pedagógov, vedcov medzinárodnej povesti, i mučeníkov, ktorí svojou krvou potvrdili vernosť Bohu i národu a spĺňajú všetky kánonické predpoklady na úctu oltára Všeobecnej cirkvi.

Keď si dnes pripomíname zavŕšenú pozemskú púť Andreja Paulinyho, v jeho osobe vzdávae úctu všetkým tým slovenským mužom a ženám, ktorí práve v tej „lužbe bratom" utkali „zlatú niť" našej slobody a štátnej samostatnosti, keď v žalároch, na šibeniciach, vo vyhnanstve, vydávali svedectvo o pravde.

Keď 22. októbra 1950 prekročil rieku Moravu a odišiel do dobrovoľného vyhnanstva, odchádzal z prozreteľnostného rozhodnutia svojich rehoľných predstavených i vlastným pričinením. Odchádzal so zamyslením nad tým, ako vrátiť nášmu národu stratenú dôstojnosť, ako prinavrátiť Slovensku slobodu a štátnu samostatnosť, ako nastoliť v našej domovine demokraciu. A v hĺbke jeho srdca ležala rečnícka otázka každého bežena: „Vrátim sa ešte?"

Dnes sú slovenskí saleziáni v Šaštíne, lebo Slovensko je opäť slobodným štátom, samostatnou republikou, pretože väčšina Slovákov si konečne uvedomila pravdivosť Štúrových slov, ktorý už svojim rovesníkom vštepoval do mysle, že na to, *„aby sme mohli obsadiť a zaujať miesto, aké nám podľa našich síl a schopností patrí, musíme sa raz navždy vymaniť spod neznesiteľného cudzieho jarma a získať si štátnu samostatnosť, lebo národ, ktorý je v otroctve, ruky má poviazané, ducha stiesneného a naveky ho ohrožuje nebezpečenstvo, že prvej či neskoršie zahynie".* Splnil sa nielen jeho sen, ale aj túžba všetkých poctivých Sloveniek a Slovákov ísť *„verní sebe, svorne napred"* samostatným svojským životom slovenským.

Som rád, že ste sa aj Andrej Pauliny dožil chvíle, keď sa začal napĺňať zmysel slovenských dejín, ktorým nie je nič inšie než *„túžba po spravodlivosti".* Pre neho a pre mnohých ďalších, ktorí odišli do dobrovoľného vyhnanstva, lebo odmietli slúžiť svetu klamstva, nenávisti a triedneho boja, borba za slobodu, za obnovu štátnej samostnosti Slovenska sa stala zmyslom života. Prišlo i jemu zanechať všetko, čo ľúbil *„s najvrelším citom".* Stal sa z neho beženec, *«človek-milión»,* ktorý okúsil *„jak chutí chlieb z cudzích rúk"* i *„ako sa stúpa po schodoch, kde si nevítaný".* On sám najlepšie vedel, a s ním i všetci tí, ktorých prízrak komunizmu zbavil práva na vlastnú tvár, na slovenský domov, že nebol ani prvým, ani posledným utečencom...

Dnes, keď v 80. roku života sa s ním lúčime, je ten deň, keď si človek uvedomuje, či vie, čo je to zázrak. Áno, je to mimoriadny Boží dar: vyhnanci sa vrátili domov, beženci zlámali pútnické palice, o ktoré sa opierali cestou Adventom. Všemohúci preukázal Anrejovi Paulinymu svoju lásku, lebo len jeho vyvolenci môžu zaživa uzrieť Eden. Áno, toto je deň, čo učinil Pán!

Vrátil sa. Vrátil sa domov, do Šaštína. Vrátil sa na Slovensko. Nie je to viac tá krajina, ktorú opúšťal. Zmenilo sa Slovensko. Zmenili sa aj Slováci. Odísť bez nádeje na návrat je bolesť, môže ju zažiť len beženec. *«Vrátil sa medzi svojich a svoji ho nepoznali»,* je biblická skúsenosť, ktorú pozná zase len beženec. Beženec, ktorý zažil, dožil sa a zostal...

Vrátil sa domov a s františkánskym bardom Rudolfom Dilongom hovorí:

Verný som otcovizni ostal,
nepovie nikto, že som zradil,
úbohé vyhnanstvo som dostal,
cvendžiaci groš som nehromadil,
aby som ho do futra zašil,
tvoj sen o tebe, Slovensko,
som ziskom nezaprášil.

Andrej Pauliny zažil komunistické *Peklo,* žil v emigrantskom *Očistci,* čaká ho dilongovsky otvorené *Nebo.*

Aj jemu žalmista predpovedal:

«Poď, verný a dobrý sluha, vydal si krásne svedectvo o pravde, vstúp do radosti tvojho Pána».

Ak o jeho práci Vladimír Mečiar povedal, že « urobili ste niečo, čo je viac ako je dĺžka ľudského života», o Vašom diele, ktorého prínos pre celé slovenské národné spoločenstvo plne pochopia a docenia azda len budúce pokolenia Sloveniek a Slovákov, výrečnejšie hovoria slová Vášho súbeženca pozemským Adventom, básnika Mikuláša Šprinca:

«My sa pominieme, ale ideály krásy, pravdy, dobra, spravodlivosti, ktorým sme žili, ostanú. Pri konečnej žatve nájdu anjeli aj naše snopy a zhromaždia ich do stodoly Božej. ... Robili sme všetko z lásky a za lásku sa neplatí».

Vďaka, Don Pauliny, za lásku k Bohu i oddanosť národu, za príkladnosť Vášho krásneho umenia, za pochopenie ľudských slabostí, za vernosť saleziánskemu ideálu, za vzácne kňazské skúsenosti, za štedrosť voči mladej slovenskej generácii, „držiteľke rána", jedinej to nádeji nášho obnoveného štátu, ktorý nech buduje tak, aby táto zem opäť bola zemou viery, domovinou lásky, vlasťou ľudí s nádejou, ktorí sa nebudú viac báť, aby z tejto krajiny nikto viacej nemusel utekať, aby sa z nej viac nemuseli vracať tí, čo sa vrátili.

Don Pauliny, arrivederci…

POZNÁMKY:

1 Takýto je úradný cirkevný názov saleziánskej rehoľnej kongregácie.

2 «Šéfredaktor MZ O. Andrej Pauliny jubiluje». In: *Mariánske zvony* (Šaštín), č. 2, 1995, str. 29-30.

3 60

4 61

Herec pokory a vzdoru

Gustáv Valach patrí k velikánom slovenského dramatického umenia. Ako uvádza Milan Polák, editor knihy o tomto veľkom umelcovi, ktorá vyšla s vročením 2004 v edícii Združenia slovenských divadelných kritikov a Kabinetu divadla a filmu SAV, „o hercoch sa zvykne hovoriť, že hoci sú schopní zahrať aj sto charakterov, sami nemajú žiadny... Kto sledoval životnú a umeleckú dráhu Gustáva Valacha, môže potvrdiť, že na neho sa ten vyššie spomenutý paradox nevzťahuje. Prichádzame do styku s človekom, pri ktorom sa vo vzácnej zhode stretla jednota života a diela, pričom jeho život bol prepojením umeleckého prejavu s národným cítením a oboje s kresťanským presvedčením.“

Áno, takého som majstra Valacha mal možnosť stretnúť a pri priateľských debatách poznať aj ja. Vždy naplno zaujatý, vášnivo ponorený do hľadania pravdy a jej súvislostí, zapálený za obhajobu neraz upieraných práv vlastného národa a strážkyne jeho identity – Cirkvi prichádzal pravidelne medzi svojich, aby každému stretnutiu dominoval zakaždým precízne premyslenou myšlienkou, o hĺbkovú analýzu opierajúcim sa zásadovým postojom. Taký bol odjakživa a ak bol presvedčený o deklarovanej pravde, nebál sa obetovať ani to najdrahšie. Dokázal to za čias totality, keď sa mohol zamestnať iba ako žeriavnik, ale aj po páde totality, keď zápasil o autentickú, nepokrivenú tvár našej krajiny, o slovenskú štátnosť. Nezabudnuteľný bol nielen pri stvárnení početných divadelných a filmových postáv, ktorých ústami deklamoval neraz vlastné ideové postoje, ale aj v čisto občianskych postojoch. Navždy sa zapísal do dejín a do našich sŕdc neochvejnou odvahou neskrývane prezentovať svoje aktívne kresťanské presvedčenie. Ako píše kardinál Ján Chryzostom Korec, „od roku 1968, keď som sa vrátil z osemročného väzenia, som sa s ním stretal na nedeľných svätých omšiach v kostole u františkánov. Tu čítaval pri svätej omši lekcie zo Starého i Nového zákona... Neskôr robil to isté v kostole na Kalvárii. Na Veľký piatok tam čítal Pašie... Obdarovaný Gustáv Valach! Po skončení Pašií kňaz povedal len toto: Drahí veriaci, po tom, čo sme počuli a ako sme to počuli, nepoviem viac ani slovo. A nastala chvíľa hlbokého ticha... Gustáv Valach bol aj inak činný. Zúčastnil sa 14. februára 1969 slávnosti 1100. výročia smrti Konštantína-Cyrila v Ríme spolu s Ľudovítom Fullom a s mnohými ďalšími známymi osobnosťami kultúrneho života na Slovensku. Práve on čítal pri svätej omši slavianskych národov v bazilike sv. Klimenta jednu z prosieb v mene slovenského národa...

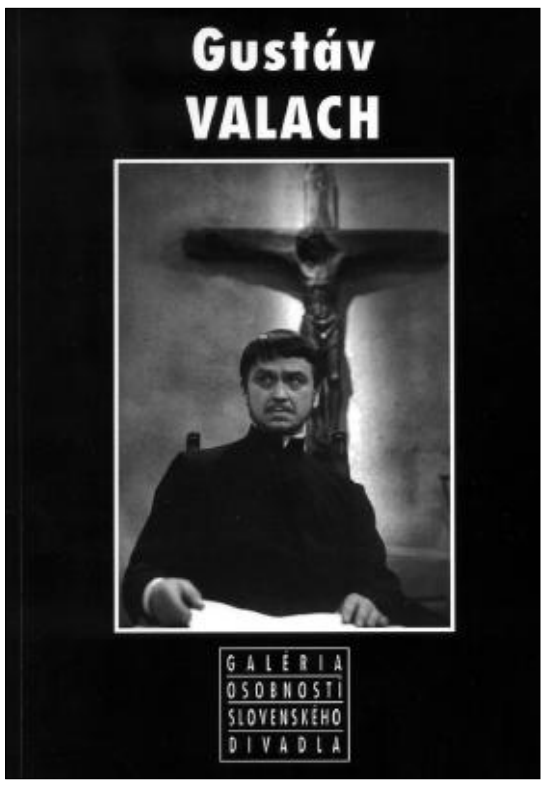

Nezabudnuteľným zostane na Slovensku odvážny čin Gustáva Valacha, ktorý sa stal v bazilike v Šaštíne v Deň zmierenia 1. novembra 1990... Na konci svätej omše vyšiel Gustáv Valach zo sakristie odetý v bielej albe k oltáru a začal zvučným hlasom čítať pápežskú Konštitúciu o zriadení samostatnej Slovenskej cirkevnej provincie pápežom Pavlom VI...“

Bol som prítomný niekoľkých stretnutí s kardinálom Korcom, ktorých sa zúčastnil aj majster Valach. Na jednom takom stretnutí spolu s iným veľkým mužom - Júliusom Binderom vznikla aj naša Kultúra, ktorej požehnal aj jej niekdajší redaktor prof. Ladislav Hanus, autor Rozpravy o kultúrnosti. Túto knižočku, útlu rozsahom, no o to významnejšiu obsahom, nosieval Gustáv Valach často vo vrecku ako slovenské kultúrne „evanjelium.“

Nuž vítame kultúrny počin Milana Poláka, ktorý knižočkou statí o veľkej osobnosti slovenského národa čiastočne splatil našu podlžnosť voči tomuto

Nezabudnuteľným zostane odvážny čin Gustáva Valacha, ktorý sa stal v bazilike v Šaštíne v Deň zmierenia 1. 11. 1990

Medzinárodný úspech slovenského biblistu

Jozef Heriban: Dizionario terminologico-concettuale di Scienze bibliche e ausiliarie. Roma, LAS, 2005, 1495 s.

Keď v roku 1986 Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme vydal "Bibliografickú príručku pre štúdium Svätého písma" a pripadlo mi predstaviť ju zahraničnej slovenskej verejnosti a nepriamo aj záujemcom na Slovensku, porovnal som túto mravčiu odbornú prácu profesora Jozefa Heribana k doposiaľ nevydanému rukopisnému dielu Antona Bernoláka, ktoré mi priateľ zo Slovenska doniesol do Padovy, "aby sa nedostalo do nepovolaných rúk" a ktoré som po zmene režimu v roku 1990 daroval Matici slovenskej. V jednom i v druhom prípade išlo o bohatý výber odbornej literatúry v rozličných jazykoch s náležitým komentárom, ktorý záujemcovi dovolí získať si základnú informáciu o obsahu každého z autorom preštudovaných a zaregistrovaných diel.

Jozef Heriban, slovenský salezián, ktorému sa nebezpečným útekom cez hranice podarilo zachrániť pred následkami "barbarskej noci" z 13. na 14. apríla 1950, dokončil svoje teologické štúdiá v talianskom Turíne, kde ho arcibiskup kardinál Maurilio Fossati v roku 1955 vysvätil za kňaza. Následne pokračoval v postgraduálnom štúdiu na Pápežskom biblickom inštitúte v Ríme a po dosiahnutí profesúry bol vyslaný do Japonska. Tak vyučoval na troch rozličných katolíckych univerzitách, pričom publikoval celý rad vedeckých štúdií aj vo veľmi náročnej "vysokej japonštine". V roku 1976 bol pozvaný prednášať na Pápežskej saleziánskej univerzite, na ktorej ešte stále pôsobí. Živo však sledoval aj vývoj na Slovensku a už vtedy sa rozhodol prispieť svojimi širokými vedomosťami slovenským študentom teológie, kňazom a vzdelancom, ktorí potrebujú hlbšie poznanie kníh Svätého písma. V roku 1991 Slovenský ústav sv.Cyrila a Metoda v Ríme vydal jeho "Príručný lexikón biblických vied", ktorý vzbudil taký záujem, že v nasledujúcich rokov Vydavateľstvo Don Bosco v Bratislave vydalo ďalšie dve vydania, druhé v roku 1984 a tretie v roku 1998.

V tomto roku 2005 , keď prof. Heriban nedávno oslávil v Ríme svoje 80. narodeniny a v lete sa chystá osláviť 50. výročie svojho kňazstva, zažili sme prekvapenie, aké ešte dejiny odbornej literatúry v slovenskom jazyku nezaznamenali. Univerzitné vydavateľstvo LAS v Ríme uviedlo na medzinárodný trh odbornej literatúry Heribanovo 1495-stranové dielo "Dizionario terminologico-concettuale di Scienze bibliche e ausiliarie". V podstate je to taliansky preklad slovenského Príručného lexikóna biblických diel, ale v novom, ešte prehľadnejšom usporiadaní a o početné upresnenia a rozšírenia hesiel obohateného obsahu.

Kto je čo i len trocha doma v medzinárodnej odbornej lexikálnej bibliografii, môže iba žasnúť, že dielo takého vyčerpávajúceho obsahu všetkých pojmov zo širokého vejára biblických vied, ale aj ich ešte rozličnejších a veľmi dôležitých pomocných vied, na akom normálne pracujú početné skupiny odborníkov, dokázal zostaviť jediný autor. A azda ešte viac sa treba tešiť, že takéto dielo slovenského biblistu vzbudilo taký záujem vo vedeckom svete, že bolo preložené a vydané aj v talianskom jazyku. Ba profesor Pápežského biblického inštitútu, medzinárodne kvótovaný biblista Jean-Noël Aletti zo Spoločnosti Ježišovej, vo svojom preslove k tomuto talianskemu vydaniu vyslovuje nielen svoje vysoké hodnotenie tohto diela, ale aj želanie, aby sa našiel vydavateľ za Atlantickým

Súzvuk pozitívnych súvislostí

Pavol Stanislav:
Súvislosti
Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov,
Bratislava 2005

V súvislosti s najnovšou zbierkou básní Pavla Stanislava (vlastným menom Pavla Piusa) *SÚVISLOSTI* (Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, Bratislava 2005) mi nevdojak zišla na um moja definícia básne z roku 1981: „Súdené ti je žiariť / vždy na protiľahlej oblohe / a zaznamenávať sa v zraku spiacich mláďat. / Asi som si ťa len vymyslel. / Možnože vôbec nie si. / Čo ak si len pominuteľná / súvislosť medzi obrazom a zrkadlením?“

Básnické súvislosti Pavla Stanislava sú však nepominuteľné – tú to mikrokozmické i makrokozmické súvislosti básnika (s neodmysliteľnými rodnými Nemčiňanmi, s jeho srdcu blízkou Senicou, s milovaným Slovenskom, ale aj s univerzálnym motívom blízkeho i vzdialeného domova, ktorým je každému človeku nielen naša malá zraniteľná modrá planéta Zem, lež celý vesmír so všetkými záhadami, tajomstvami i transcendentálnymi dimenziami bytia). Autor sa vyznáva zo svojich súvislostí so známymi i neznámymi ľuďmi, s najbližšími a najdrahšími bytosťami, ale i s celým ľudstvom a s jeho Stvoriteľom. Neúnavne pokračuje v hľadaní čistoty v medziľudských vzťahoch, vo vyjadrovaní viery a v objavovaní nádeje.

Básnické posolstvá Pavla Stanislava sa viacerými aspektmi ponášajú na modlitby. Čitateľom poskytujú útechu v podobe efektívnej psychohygieny, zbavujú ich úzkosti a negatívnych emócií, povznášajú ich, povzbudzujú, upokojujú a umožňujú im vyrovnať sa s konkrétnymi životnými situáciami. Modlitby Pavla Stanislava sú jeho prirodzeným spôsobom myslenia, nie iba formálnym ranným a večerným rámom dňa, do ktorého možno vložiť akýkoľvek obsah, vrátane dňa naplneného zlobou.

Autorova básnická tvorba si zachováva obdivuhodné dimenzie originálnej a sugestívnej imaginatívnosti, ako aj spontánnej hudobnosti. Osobnostný prínos Pavla Stanislava predstavuje v súvislostiach súčasnej slovenskej poézie overenú značku vysokých kreatívnych kvalít a hlbokých duchovných hodnôt.

Celoslovenská literárna súťaž duchovnej tvorby
JURINOVA JESEŇ

Obec Klokočov, Žilinský samosprávny kraj - Kysucká knižnica v Čadci,
Oblastné pracovisko Matice slovenskej v Čadci
Za mediálnej podpory
Región žurnálu – Novín obyvateľov Žilinského samosprávneho kraja,
Kysúc – Nezávislého týždenníka Kysučanov,
Kultúry – Dvojtýždenníka závislého od etiky
a Slovenských národných novín
vyhlasujú
celoslovenskú literárnu súťaž v duchovnej tvorby
v kategóriách - poézia a próza v slovenskom jazyku

JURINOVA JESEŇ

Podmienky súťaže:
1.Súťaže sa môže zúčastniť každý autor,
ktorého práce neboli doposiaľ knižne publikované.
2. Súťažné práce v kategóriách - poézia a próza sú duchovne zamerané
a napísané v slovenskom jazyku.
3. Každý autor môže do súťaže zaslať najviac 5 poetických,
resp. prozaických útvarov v maximálnom rozsahu
20 strojom písaných strán A4 v troch kópiách.
4. Súťažiaci zasiela svoje práce so sprievodným listom, ktorý musí
obsahovať meno a priezvisko súťažiaceho, kontaktné údaje
(adresu, číslo pevnej linky, mobilu, príp. e-mail) a vek autora.
Súťažiaci môže uviesť aj svoju účasť v iných súťažiach.
Ak súťažiaci zasiela viac súťažných prác,
uvedie ich súpis v sprievodnom liste a pri názve každej súťažnej práce
uvedie svoje meno a priezvisko.
5. Súťaži sa v dvoch kategóriách:
- poézia - o Cenu Pavla Hrtusa Jurinu za najlepšiu duchovnú poéziu -
udeľuje ju starosta obce Klokočov;
- próza - o Cenu Pavla Hrtusa Jurinu za najlepšiu duchovnú prózu -
udeľuje ju starosta obce Klokočov
6. Súťažné práce je potrebné zaslať na adresu:
Kysucká knižnica v Čadci, ul. 17. novembra 1258, 022 01 Čadca
s označením v ľavej časti obálky „JURINOVA JESEŇ“
Súťažiaci môže svoje práce zaslať aj na e-mail: kysucka@kniznica-cadca.sk
7. Súťaž bude vyhlásená v mesiaci máj 2005; uzávierka súťaže je
30. septembra 2005; vyhodnotenie v mesiaci október/novembre 2005.

Slovensko moje... ...a dobré skutky za zlých čias

(Dokončenie z 5. strany)

Po voľbách, už ako ako poslanec za DS bol smelší, lebo súd uznal, že Horniš „zakročil u gestapa, aby neprenasledovalo Dr. Nádašiho“.

Priťažujúce skutočnosti sa postupne rozplynuli a k slovu sa dostala plejáda ľudí, medzi nimi početní kňazi, ktorí sa usilovali Horniša zachrániť. To vyžadovalo statočnosť, lebo sa tak stavali proti silám (prehojne rozmnožení partizáni a „odbojári“ najmä komunistickej orientácie), ktoré terorizovali verejný život a žiadali pre činiteľov Slovenského štátu kruté tresty.

Urobme im galériu a pripomeňme, že nie všetci, ktorých Horniš volal, prišli svedčiť.

V decembri 1944 odvliekli Nemci chlapov z Vadičovskej doliny do Kys. N. Mesta. (pozri:Kultúra 15-16/2004). Boli prichystané autá na odvezenie. Po Hornišovom zákroku ich nemecký veliteľ prepustil. V pamäti obce pretrváva hrozba vypálenia horného konca dediny.

O udalosti vydali svedectvo farár Pavol Horvát z Horného Vadičova ktorého zaistili Nemci v škole na náboženstve, notár Ján Brečka a ďalší.

Pán farár pred Národným súdom ešte vylepšil svoje osvedčenie vyhlásením, že „takmer všetci chlapi z Horného Vadičova aj z okolitých dedín mali účasť na národnom povstaní“. V tejto výpovedi je zrejmá snaha pomôcť. Veď pán farár vedel svoje. Ešte 22. augusta 1944 ho na fare olúpili traja Cigáni vydávajúci sa za Rusov. Bolo to pred vypuknutím povstania a zlodejov žandári vystopovali. O niekoľko dní iní „ozbrojenci“ vykradli obchod. Pred Národným súdom 14. januára 1947 Horvát vypovedal ako Horniš vo svojich prejavoch hlásal, že demokracia nie je rabovka a vysvetľoval ľuďom, čo je voľnosť. Nehanil povstanie, zdôrazňoval jednotu v národe a potrebu kryť jeden druhého. Na Čechov nenadával. Hornišova reč sa niesla v duchu konsolidácie, proti nenávisti, ktorá bola vtedy vybičovaná.

Druhým dôležitým svedkom bol notár Ján Brečka. Pred súdom tiež doplnil výpoveď o hrozby nemeckého veliteľa, ktorý „upodozrieval všetky obce, že sú partizánske“ a pridal svoj názor: „čo skutočne bola pravda“. Ani notár isto nezabudol, že mu 2. novembra „ozbrojenci“ ukradli koč!

Obecná kronika opisuje povstalecké akcie vo Vadičove čosi skromnejšie. Bolo tam osem ruských utečencov a toľko domácich sa zúčastnilo povstania. Obsiahle dejiny SNP také akcie v lokalite vôbec neuvádzajú. Tradícia zachováva, že mozgom obrany Horniša a prikrášlenia rozsahu povstania, bol notár Ján Brečka.

Mimoriadny „kúsok“ sa Hornišovi podaril začiatkom decembra 1944. Veliteľ nemeckej posádky útočil, že na Slovensku je vraj každý partizán. Aj žandári a financi v Starej a Novej Bystrici. Ak sa Horniš nepostará o nápravu, dá ich odviesť do Nemecka. Ten z titulu svojej funkcie župného inšpektora HG zaradil napadnutých do Pohotovostných oddielov Hlinkovej gardy - POHG, na udržovanie poriadku.

Výnimočný je príbeh Jozefa Moravca z Čadce. V januári 1941 na radu Horniša (v dorozumení s majiteľom) požiadal o arizáciu hotela Tatra, ktorý už bol v rukách Wladarza, predtým Vladáňa. Dostal ju, aj keď nebol gardistom. Moravca v septembri 1944 spolu ôsmimi odvlieklo Gestapo do Osvienčima, odkiaľ sa Hornišovou zásluhou dostal 15. novembra spolu s tromi spoločníkmi.

Jozef Vrchovský-Wienberger: V roku 1939 sa verejne vyslovil proti Nemcom a mali ho deportovať do Nemecka. Horniš a predseda okresného súdu Ján Rybárik zariadili, že ho postavili len pred slovenský súd. V jeseni 1944 ho zaistili na základe udania, že dával partizánom salámu. Horniš ho znova vytiahol z kaše v spolupráci s okresným náčelníkom Kolomanom Galvánkom. Po fronte mal Vrchovský problémy s udaním, že predával mäso Nemcom na úkor prídelov pre obyvateľstvo

Aj Františka Lipovského z Horelice zachraňoval Horniš dvakrát. V roku 1940, keď bol na zárobkoch v Sankt Pöltene a dostal do väzenia, lebo kvôli strave zbili nemeckého strážnika. Druhýkrát v roku 1944, keď ho manželka spolu s jeho svokrom Jánom Murčom. - z prehnaného strachu, že sa chystá k partizánom - udali Gestapu. Horniš dal písomné svedectvo, že s partizánmi nemal nič spoločné.

Ján Fridrich, Kys. N. Mesto: Po vpáde Nemcov Horniš zariadil, aby spisy, ktoré by mohli usvedčiť občanov z komunistického zmýšľania, spálili.

Štefan Kloták, výpomocná sila v kancelárii inšpektora dosvedčil, že Horniš vydal iba dva rozkazy : „postaviť činnosť HG na telocvičnú bázu“ a „varoval pred množiacimi sa spormi medzi HG a duchovenstvom“.

Rudolf Števula, farár z Turzovky - Klokočova, žičlivo uviedol: V auguste 1939 vozil po Slovensku pápežského komorníka z Olomouca Dr. Vladimíra Mórica-Hrubana, ktorý získaval stúpencov pre odboj „proti fašizmu“ a obnovenie ČSR. Priviedol ho aj k Hornišovi. „Horniš našu myšlienku schvaľoval“

Štefan Frankel, majiteľ firmy, ktorá bola arizovaná: Horniš nám dával smernice v záujme udržania podniku v ktorom až do povstania pracovalo osem Židov.

Dr. Július Halaj a Ing. Rudolf Cisárik z Čadce a kanonik Štefan Krautman z Oščadnice svedčili, že v podnikoch, kde bol členom správy, sa nekompromisne zastával slovenských zamestnancov a úspešne čelil nemeckému vplyvu.

Koloman Balek, dozorca finančnej stráže v Uhorskej Vsi upozornil na transport slovenských ľudí v Malckách smerujúci do Nemcka. Horniš informoval aj predsedu vlády Dr. Štefana Tisu.

Martin Bernát, tajomník MNV v Oščadnici: „Veľa sa staral o kysuckých bedárov. Vymáhal podpory pre nezamestnaných a sociálne slabých. Vyťahoval z vojenskej služby živiteľov chudobných kysuckých rodín... práca za biednych mu bola nadovšetko“

Alexander Vondráček (Cigánik) a Ema Galvánková, Kys.N. Mesto: Zásluhou Horniša sa dostalo z Ilavy dvadsaťpäť účastníkov stávky v súkenke z roku 1943, ktorú Vondráček podnietil. Keď ho nechceli prijať naspäť, našiel mu miesto na píle v Oščadnici. Jeho intervenciami dostalo sa do práce v súkenke skoro všetko robotníctvo, prepustené pre stávku. Podobne svedčili Mária Kucháriková, Mária Čuntalová a Veronika Smolíková.

Martin Čavajda z Ochodnice, pre protištátnu činnosť v roku 1942 väznený v Ilave: Na zákrok Horniš sa nemusel po prepustení hlásiť na žandárskej stanici.

Karol Vojta, ktorý v Kunerade organizoval poľné četníctvo dosvedčil, že na upozornenie Bielikovej sa vyhol zatknutiu Gestapa.

Karol Rumpel, dekan-farár v Bytčici: Horniš zachránil živobytie jeho švagrovi - trafiku, ktorú mu v roku 1939 chceli, ako bývalému legionárovi československého zmýšľania, zobrať.

Rudolf Kunda, dekan v Čadci: Horniš sa pričinil, aby Pavlovi Hidvéghymu , riaditeľovi ľudovej školy v Čadečke, ktorý priviedol do Čadce ruských partizánov a skrýval sa, nezastavili plat. V súvislosti s oslobodením Moravca a piatich spoločníkov uvádza, že Horniš trikrát intervenoval u prezidenta Tisu.

František Baják , tajomník MNV Podvysoká: Po povstaní sa zásluhou Horniša dostal na slobodu jeho švagor Ján Tuňák.

František Kapinaj, bývalý predseda Zväzu slovenských učiteľov a k tomu neľudák z Čadce: Horniš nedovolil, aby sa mu stala nejaká krivda.

Jozef Holý, člen nár. výboru v Kysuckom Novom Meste: Ako účastník povstania utrpel zranenie a skrýval sa v byte, kde ho zaistilo Gestapo. Vládny komisár Adalbert Ďuraňa a Horniš vymohli prepustenie.

MNV Raková: Pomáhal robotníkom v Nemecku. Vymohol subvenciu pre opravu kostola.

MNV Oškerda: Nebolo prípadu, že by niekomu škodil. Naopak.

Peter Majdák, Kysucké. N. Mesto: Horniš - na prosbu manželky - ho vyslobodil zo zajateckého tábora, ako aj iných povstalcov a partizánov.

Pavol Pikna, Štefan Vančo, Rudolf Kunda, Alex Adamica, Ján Šmaljak: V roku 1941, po Salzburgu sa Horniš na zhromaždení v Kysuckom Novom Meste vyjadril proti národnému socializmu.

František Jedinák, krajčír: Bol pritom ako Horniš vo februári 1945 odmietol Nemcovi deportáciu mládeže a vyhlásil že, „slovenská vláda s touto akciou nesúhlasí a z nášho okresu do Nemecka nikto nepôjde“. V čase keď bol Horniš v Bratislave, báli sa úrady Nemcom odporovať. Okresný vodca Hlinkovej mládeže Ľudovít Ďuraňa z tejto situácie ochorel.

Študenti Jozef Brestenský, Ján Budinský, Eugen Maťašovský, Justín Králik, Ladislav Čelko, Vladimír Kosljar, Teodor Čelko, Ladislav Maťašovský, Valent Kolárik, Ladislav Jedinák, Jozef Kišša, Emil Jankovský: Poradil im skrývať sa, aby sa vyhli odvlečeniu do Nemecka a zákopovým prácam.

Štefan Beňadik, predseda MNV v Snežnici: Z nemeckého zajatia dostal Adama Ševčíka a Jana Labudu, ktorí ukradli nemeckého koňa.

František Kolárik, cukrár z Čadce, pokladník ilegálneho hnutia v Čadci: Horniš o ňom vedel, že nie je za Slovenský štát. Keď ho zatklo Gestapo v januári 1945, na jeho prosbu ho Jozef Beňuška (predtým šéf ÚŠB, ktorého neskôr Nemci popravili v Mauthausene, čo zrejme Horniš nevedel, pretože ho tiež navrhoval za svedka), vyslobodil.

Jozef Salon-Vanovčan, policajný trestný sudca: Hájil záujmy kysuckého ľudu proti Nemcom. Odmietol zvýšenie dodávok Nemcom.

Gejza Macášek úradujúci predseda ONV v Čadci: Ako povstalec sa skrýval, čo Horniš vedel a v prípade potreby bol ochotný sa ho zastať.

Andrej Šlopek: Verejne žiadal občianstvo Kysúc, aby sa Nemcom neudávali pre prípadnú nespoľahlivosť a účasť na povstaní. Na železničnej stanici Kysucké Nové Mesto verejne odsudzoval udavačov z Čadce, kde bolo viac zatýkaní a vyslovil sa, že v Kysuckom Novom Meste nebolo udavačstvo a dúfa, že ani nebude.

Anton Bája z Čadce a dekan Rudolf Kunda svedčili na stanici NB 4. augusta 1945 o Hornišovom prejave z októbra 1944 v Palárikovom dome, kedy povedal: „Neudávajte sa prosím vás, neudávajte sa. Ak už máte niečo na srdci, tak to oznámte našim úradom...žijeme ťažké časy a musíme spolu držať“. Bola to zrejme reakcia na nepriaznivé svedectvo, stanice NB v Čadci: „Zameranie jeho reči bolo protičeskoslovenské a protiruské.“ (Podobne však hlásil o schôdzi nemecký špión, ktorého správu však - našťastie - súd nemal.)

Jozef Pollák-Štetár, dôchodkový úradník v Kysuckom Novom Meste: Vedel, že mal aktívnu účasť na povstaní v Čadci, že tam odzbrojil štyroch nemeckých žandárov a nielen že ho neudal, ale v októbri 1944 ho upozornil, aby z Čadce zmizol, lebo mu hrozí Gestapo.

Dr. Peter Bodnár: Dosiahol na okresnom veliteľstve HG v Žiline a ÚŠB v Bratislave prepustenie jeho švagra Silvestra Bažu, riaditeľa Národnej banky v Žiline.

Emil Chrenka , Rudolf Hanus a ďalší piati občania z Čadce: Vo svojej verejnej reči v Čadci „ostro napomínal kysuckú verejnosť, aby sa vzájomne neudávali a nevybavovali si osobné účty“, čomu bolo „možno ďakovať, že sa ľudia prestali udávať“ ..“pomáhal každému, kto sa dostal počas povstania do nešťastia“

Ján Hmira, stúpenec sociálno demokratickej strany: Napriek tomu, že Horniš „s ostatnými členmi ľudáckeho zmýšľania prinútili ho vzdať sa politickej činnosti“, dosvedčil, že Horniš, keď bol v roku 1938 členom okresného zastupiteľstva, svorne spolupracoval s ostatnými členmi.

Rudolf Štefanka z Turzovky: V roku 1940, keď bol kvôli pokusu odletieť s lietadlom k spojencom stíhaný za vojenskú zradu, intervenciou u ministra Čatloša ho zachránil.

Nadporučík v zálohe Ignác Zuzčák: Všemožne sa zasadzoval aby bol prepustený zo zajatia a pomáhal jeho žene s troma deťmi.

Jozef Rupík a manželka: Keď ich zať, pplk. Ján Vít bol v protektoráte odsúdený na smrť, vynaložil všetko možné úsilie, aby ho oslobodil.

Pavol Gašparovič- Hlbina, básnik, správca fary Bobote: Veľmi sa staral o povznesenie Kysúc a pomáhal každému, kto k nemu prišiel. Jeden nemecký dôstojník ho upozornil, že nedôverujú ani Hornišovi, lebo je pre nich „nebezpečný človek“. Jemu -Hlbinovi - v ničom neublížil, hoci vedel, že s politikou Slovenského štátu nesúhlasí.

Veliteľ doplňovacieho okresu plk. Rudolf Tesárek, kpt. Andrej Staroň, rtm. Jozef Masaryk: Intervenoval v prospech odkladov záložníkov, najmä tých, čo mali mnohodetné rodiny, aby nemuseli nastúpiť proti ZSSR.

Anna Nováková z Nitry úhľadným listom už 25. novembra 1944 ďakuje , že Horniš intervenoval za jej manžela Žigmunda, daňového riaditeľa, ktorý mal byť deportovaný za hranice. Cestou náčelníka HV HG Otomara Kubalu intervenoval i za jej prepustenie

Miestny národný výbor v Budatínskej Lehote - Rudolf Čelko a desať občanov: Pomáhal k zamestnaniu robotníkom bez toho, že by sa pýtal v akej strane je organizovaný, či bol v garde alebo nie.

Hugo Kučera- Weicherz, riaditeľ píly v Oščadnici: Cestou prezidenta Dr. Jozefa Tisu sa postaral, aby vypovedali Sturmbannführera Karbusa, dosadeného do podniku. Staral sa, aby prijímali do práce robotníkov z Kysúc bez ohľadu na politickú príslušnosť.

Jozef Šutý z Poviny na základe listu, ktorý poslal Horniš generálnemu tajomníkovi HSĽS V Aladarovi Kočišovi, sa - v duchu slovenskej spolupatričnosti - stal spoločníkom píly v Rajeckých Tepliciach namiesto uchádzača, ktorý paktoval s Nemcamia, nemal odborné skúsenosti ani kapitál a podnik upadal.

Zvláštne je svedectvo, ktoré podali v Nemšovej 3. decembra 1946 rotmajster Pavol Grešák a Lýdia Gončarenko-Nikolajevna: Lýdii - dievčaťu, čo si priviedol z Ruska, hrozila deportácia do Nemecka. Horniš šiel s Paľom k ministrovi Alexandrovi Machovi a vymohol povolenie k sobášu.

Praporčík Štefan Trgala: Do tábora mu poslal 500 cigariet, 2 litre alkoholu a 2 kg salámy - „pre kamarátov povstalcov“.

Česi Václav Zalčík a Jaromír Mach, odborný učiteľ v Čadci: Zrušili ich vypovedanie zo Slovenska. Podobne Štefan Hlad, príslušník Protektorátu: Napriek tomu, že nebol v HSĽS, presvedčením demokrat a Čechoslovák, Horniš sa zaslúžil, aby dostal slovenské štátne občianstvo.

Michal Blažek a Agneša Blažeková z Radole, hájnici v Povine: Nemci u nich našli zbrane pre partizánov a chceli ich odstreliť. Na orodovanie Horniša a grófa Csakyho ich prepustili.

MNV Skalité: Zaujal sa našich Gestapom uväznených ilegálnych pracovníkov a všetkých pomohol oslobodiť. Celé jeho účinkovanie nieslo sa v duchu nábožensko-slovensko-národnom a sociálnom. Proti ČSR nikdy nerozprával, proti Čechom, a Židom neštval, zastával sa ich.

Michal Oravec, Skalité, ktorý bol v spojení s vedúcimi povstania v okolí Čadce Jozefom Hnidkom a Ignácom Jančárom: Pomocou okresného veliteľa Vojtecha Remešíka a Horniša sa dostal z Gestapa.

Amáia Kolárikova, 69 ročná: Syna Františka sa podarilo dostať z nemeckých rúk, ale v prípade druhého syna s manželkou a dcérou Irenou bezmocne povedal: Nedá sa nič robiť.

Gejza Šujanský, slepec zo Žiliny: Pomocou Horniša, v uzrozumení s majiteľom, arizoval živnosť, ktorú by utrhol Nemec.

V čase, keď už Národný súd už vyniesol niekoľko najvyšších trestov, 3. januára 1947 MNV v Kys. N. Meste poslal takéto vyjadrenie: „Mal ku každému súcit bez ohľadu na náboženské a politické presvedčenie, pracoval za blaho svojho rodu a kraja.“

Veronika Hanzlová, rod. Varmusova, z Turzovky: Horniš intervenoval za syna Ladislava Hanzla, ktorého 14. okt. 1942 odsúdili na trest smrti povrazom.

Aktivita, ktorú prejavovali Hornišovi priaznivci, umožnila, že už samotná obžaloba nebola taká hrozivá. Pred senátom, ktorý pojednával v januári až marci 1947 a v ktorom bol aj Andrej Bagar, Ernest Bielik a pôvodne mal byť aj Viliam Žingor, Koloman Horniš vyhlásil, že sa vinným necíti. Mandátu sa nevzdal preto, lebo si myslel, že bude môcť lepšie pomáhať. Intervencií vykonal na stovky.

Súdne spisy dokumentujú starostlivú ženu Štefániu. Prvé svedecké výpovede zabezpečila už začiatkom júna 1945. Počas mužovho väznenia podstúpila operáciu žlčníka. Za obranou taktiež cítiť čipernú testinú Katarinu.

V roku 1970 pani Hornišová, ktorá s manželom prežívala v Žiline pokojnú starobu, porozprávala autorovi, ako poctivec Koloman venoval snubné prstene na Zlatý poklad, začo dostal plechové s nápisom „Slovenský štát ďakuje“. Bolo jej to ľúto a tak zohnala iné rovnako cenné a vymenila ich.

Súd uznal Horniša vinným za odstránenie demokratického poriadku ČSR, zavedenia fašistického režimu, verejnej propagácie, obhajovania a schvaľovania činnosti a ideí fašistických okupantov a domácich zradcov.

Po slovensky povedané: Nemal sa za prvej ČSR v rámci HSĽS, Orla a iných aktivít, starať o zlepšenie života Kysučanov. 14. marca 1939 sa mal zachovať tak, aby Slovensko roztrhali a ďalej nechať všetko tak.

Odsúdili ho 8. marca 1947 na trest straty občianskych práv na päť rokov. V tom čase končil proces proti prezidentovi Jozefovi Tisovi.

Súd, ktorému predsedal Alexander Peternák, mu medziiným uznal, že československy zmýšľajúcemu občanovi (švagrovi pána farára Karola Rumpela, môjho krstiteľa) pomohol dostať naspäť trafiku, ochránil pred Nemcami pokrývača-pijana, táravého povozníka a zakročil u gestapa, aby „neprenasledovalo Dr. Nádašiho“. Preto „nemôže byť pochybnosti, že sa významne zaslúžil o protifašistický odboj, záchranu politicky, národnostne a rasovo prenasledovaných“.

Predseda iného senátu, ktorý tiež odsúdil na miermy trest člena Štátnej rady Dr. Jána Balku, tomuto po rozsudku súkromne povedal: Zaslúžil by si metál, ale musel som ťa odsúdiť! Autor nevie, či podobne oslovil sudca aj Kolo-

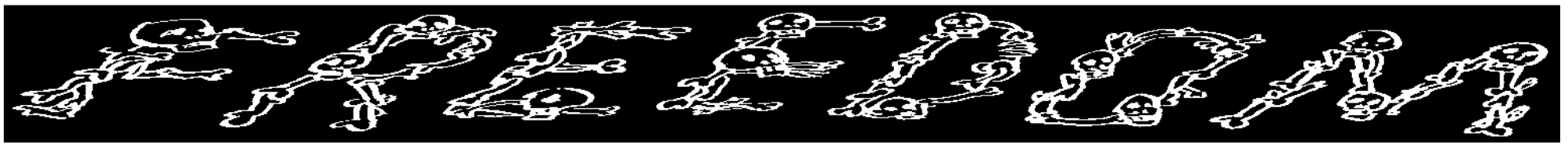

(Dokončenie zo 4. strany)

Hneď po Juščenkovom víťazstve sa vydal do Moldavska, aby ho tam obracal na „svoju vieru“. Tento obrátenec je marketingový profesionál. „Viesť dve operácie súčasne a navyše tajne, - hovorí, - je veľmi ťažké. V hnutí Pora nás bolo tak málo, že aktivisti si behom dňa museli niekoľkokrát prezliekať tričká, rozširujúc letáky jedného aj druhého tímu...“

Šiesta etapa: organizovať na uliciach efektné akcie bez použitia násilia. Cieľom je: „prebudiť“ občanov a podráždiť políciu. Metóda, ktorá sa najviac uprednostňuje: organizovanie tzv. flash-mob . „Sú to také krátke zhromaždenia veľkého počtu ľudí, že polícia nemôže nikoho zastaviť“, - vysvetľuje Dmitrij Potechin. - Chcete príklad? Pätnásť členov revolučnej skupiny sa prezlečie za „trestancov“ a navrch si oblečie sivý kabát. Prostredníctvom SMS-iek si určia hodinu stretnutia na najfrekventovanejšej ulici hlavného mesta v okamihu, keď je tam trma-vrma. V naznačenú hodinu si vyzlečú kabáty a vyzerajú ako trestanci. Niekoľkokrát vykrikujú: „Hlasujem za X!“ Prirodzene, X je miestny diktátor. Potom si demonštranti znovu oblečú kabáty a miznú v útrobách metra bez stopy. Výsledok je zaručený. Polícia je zúrivá, začínajú sa represie“.

Siedma etapa: zachovať skupinu. Ako? Srb Miloš Milenkovič učí základom ilegálnej činnosti svojich bieloruských alebo azerbajdžanských klientov. „Ide o klasické „triky“ odporu, – hovorí tento 27-ročný urastený zábavný chlapík, - revolučnú skupinu nesmie viesť jeden človek. V opačnom prípade môže jej činnosť byť paralyzovaná, ak ho uväznenia. Riešenie: zorganizovať kolektívne vedenie, t. j. rozdeliť líderské funkcie medzi niekoľkými zodpovednými jednotlivcami, ktorí nepoznajú detaily toho, čo robia tí druhí“. Iný príklad: „Aby sa zamotala schéma riadenia, každý týždeň treba meniť oficiálneho predstaviteľa“. Podľa Milenkovičovho názoru, je nutné udržať atmosféru tajnosti. „Mladých lákajú tajné organizácie, - hovorí, - toto očarenie z tajomnosti umožňuje prekonať zúfalstvo a pripojiť sa k skupine, ktorú vláda považuje za teroristickú“.

Ôsma etapa: naučiť sa riadiť strach. „Na to existuje množstvo rôznych nitiek, - upresňuje Miloš Milenkovič, - počas demonštrácie, mladí nikdy nesmú pocítiť, že sú v izolácii, ustavične sa musia nachádzať vo fyzickom kontakte s inými. Potrebné je, aby si spievali a nepočuli šum policajtov alebo vojakov, vyvolávajúci znepokojenie. Aby sa zakryla prítomnosť početných ozbrojených ľudí v popredí demonštrácie, možno rozvinúť veľký transparent na začiatku sprievodu. Zabráni demonštrantom, aby videli zhromaždených vojakov, ktorí ich môžu zastrašiť“. Iný fígeľ: vysvetliť im, že zatknutie nie je nijaká tragédia. Na seminároch školitelia začínajúcich revolucionárov organizujú skúšky policajných razií. Jedni vystupujú v úlohe polície, druhí v úlohe demonštrantov. Na seminároch sa učia odpovedať vyhýbavo, nikdy nevystupovať agresívne, dokonca sa usmievať. Vypracúva aj stratégia podpory uväznených spolubojovníkov. „Tí, čo neboli uväznení, musia vedieť, na koho sa obrátiť, na akého advokáta, na akú nevládnu organizáciu, na akého domáceho či zahraničného novinára. Oni by mali mať zoznam aktivistov, s ktorými sa dá spojiť a ktorí sa s nimi spoja, aby zorganizovali demonštráciu pred policajným okrskom, o ktorej budú hovoriť v médiách“, hovorí Georgij Kandelaki, ktorý tieto pravidlá vysvetľoval minulý rok Kazachom. Tento expert na politické vedy, absolvent americkej univerzity, dochádza k záveru: „Takýmto spôsobom, obraciame protivníkovu silu proti nemu samotnému“. Veta, podľa ktorej sa dá urobiť resumé generálnej stratégie demokratických Che.

Takže, všetci sú na svojich miestach: aktivistov naberajú a školia, šíri sa niekoľko tisíc letákov, organizuje sa niekoľko flash-mobov a hnutie schytáva prvé údery. Keď sa majú začať voľby, s neodmysliteľnou falzizikáciou, novopečení revolucionári sú už pripravení, aby proti nim protestovali. Práca školiteľov je ukončená. Málokto z nich sa zúčastňuje v samotných udalostiach. Alebo v danej veci zohrávajú len veľmi skromnú úlohu. Stroj je už raz spustený, a tak nie sú viac potrební. V každom prípade, niektorí z nich sú vyhnaní z krajiny ešte pred hlasovaním. Tak napríklad jeden bieloruský zástupca zo skupiny Zubr (názov zodpovedá znaku krajiny) a traja Srbi boli vyhostení z Ukrajiny pred oranžovou revolúciou. Jeden z nich, Miloš Milenkovič, bol dokonca vyhlásený za personu non grata do 1. januára 3000... Nikdy sa nedá mať všetko na zreteli.

Misia je splnená a „obchodní agenti“ demokratickej revolúcie majú teraz nové ciele. Pripravujú sa nové prevraty v bývalom sovietskom impériu. Aby sa tento proces urýchlil, chystajú sa založiť v Kyjeve nové centrum šírenia revolúcie pod názvom Medzinárodný inštitút demokracie. Vo februári roku 2005 iniciátor založenia tohto inštitútu, ambiciózny Vladislav Kaskiv, predstavil svoj projekt osobne Georgovi Bushovi. „Povedal som mu, že by som si prial, aby tento inštitút podporovali a jeho kurátormi boli také známe osobnosti ako Václav Havel, Lech Walesa či Madeline Albright“, hovorí tento bývalý líder hnutia Pora, ktorý po oranžovej revolúcii vymenil džínsy za tmavý oblek a kravatu. Tento ctihodný človek mal to šťastie, že urobil dojem v Bielom dome: zdá sa, že Američania mu sľúbili pomoc, vrátane financií, vložiac časť nevyhnutných prostriedkov.

Takáto pozornosť znervózňuje posledných despotov na Východe. Koncom roku sa uskutočnia voľby v Kazachstane. Miestny vladár, skorumpovaný Nazarbajev už pristúpil k bezpečnostným opatreniam, viacerých aktivistov poslal do väzenia a Vladislavovi Kaskivovi zamietol vstup na svojom území.

Pokiaľ ide o bieloruského vladára, zlovestného Lukašenka, ktorý núti mučiť opozičníkov a proti ktorému zorganizovaná „zamatová revolúcia“ už utrpela porážku v roku 2001, ten chce za akúkoľvek cenu „odpudiť“ členov „demokratických brigád“, aby sa objavili na bieloruskom území. Na prahu volieb, ktoré prebehnú na budúci rok, nedávno poslal do väzenia piatich ukrajinských aktivistov. Na jeho príkaz boli zbití a vzápätí z krajiny vyhostení srbskí a slovenskí revolucionári; toto sa odohralo minulý rok. Tak či onak, určité prípravy na revolúciu prebiehajú vonku, mimo územia krajiny. International Republican Institute, organizácia, ktorú financuje Kongres USA, tajne pripravuje aktivistov v susednej Litve.

A je tu ešte Vladimír Putin. Koncom roku 2004 fond Freedom House zaradil Rusko medzi krajiny, ktoré nie sú slobodné. Stalo sa tak po prvýkrát od rozpadu Sovietskeho zväzu. Zaradiť ruského prezidenta medzi svoje trofeje je sen nových Che. Ba viac než to, je v tom ich najvyšší cieľ. Niektorí už pracujú ako poradcovia v rodiacich sa revolučných skupinách. Teraz na leto sú naplánované semináre na Kryme a v samotnom Rusku, na miestach, ktoré sa zatiaľ držia v tajnosti. Avšak zvrhnúť pána Kremľa je nápad nie jednoduchý. Podľa všetkého, tvrdou rukou vládne svojej rozviedke a veľkej časti armády. Otvorene podporoval krvavé represie v Uzbekistane, a takýmto spôsobom dal jasne najavo, že sa v prípade nevyhnutnosti nezľakne strieľať do davu. Ruský prezident napokon našiel dva spôsoby, ako zmariť činnosť aktivistov. Založil svoju vlastnú mládežnícku organizáciu. Je kópiou hnutí Odpor, Kmara a iných – rovnaký dvojslabičný názov Naši, rovnaké tričká, rovnaké úsmevy. Program je však nacionalistický a vystúpenia tvrdé. A to nie je všetko. FSB sa ponáhľa, špióni a manipuluje: agenti sa zapájajú do všetkých protestných skupín a zakladajú iné, zjavne falošné, aby zamiešali karty. Medzinárodní demokratickí ageni to v Moskve nebudú mať ľahké: starého medveďa revolúcii nenaučíš.

Zostáva veľa otázok. Prvá z nich znie: „obchodní agenti“ demokracie – sú obyčajnými agentmi Washingtonu, ako to chcú prezentovať v Kremli a na iných miestach? Odpoveď znie - nie. Je síce pravda, že pracujú pre americké (a občas aj európske) organizácie a neskrývajú to. Pravda je aj to, že vyznávajú hodnoty strýka Sama – demokraciu a dolár – a prajú si pevne ich ukotviť v bývalom Sovietskom zväze. Nakoniec je očividné, že Bushov Biely dom v nich vidí vektory svojej soft power, pešiaka v geostrategickej šachovej partii, ktorú s Ruskom rozohráva v regióne. Stavajú ale záujmy USA vyššie nad záujmy tých krajín, v ktorých pracujú? Nič nepoukazuje na to, aby sa takto hovorilo. A o akej Amerike je reč? O Amerike neokonzervatívcov Freedom House alebo o Amerike finančníka-humanistu G. Sorosa, ktorý míňa milióny dolárov na boj s Bushom?

Druhá otázka: boli tieto revolúcie naozaj ľudové alebo dielom rúk niekoľkých aktivistov? V skutočnosti platí jedno aj druhé. Ako sme ukázali, boli vopred pripravené neveľkým jadrom aktivistov. S cieľom zburcovať národ, „zapáliť“ ho, tieto skupiny sa uchyľovali ku všetkým teraz už známym technikám agitačnej propagandy a občas dokonca k manipuláciám. Ale bez hnevu národa, ktorý autoritatívny a skorumpovaný režim uvrhol do zúfalstva, bez jeho vôle nedať si znovu ukradnúť voľby a bez státisícov ľudí, ktorí dobrovoľne vyšli do ulíc Belehradu, Kyjeva alebo Tbilisi, by k ničomu nebolo došlo.

Napriek tomu sa však natíska ešte jedna, posledná otázka: a čo bude po revolúcii? Inými slovami, čo sa stane s týmito národmi o niekoľko rokov? Nezapadnú noví vládni predstavitelia do tých istých koľají ako ich predchodcovia, ktorých – je nutné to pripomenúť -, k moci tiež vyniesla vlna ľudových povstaní?“ – pýta sa Jacques Rupnik, expert na Východnú Európu v Centre medzinárodného výskumu. Srbský príklad dáva nádej. O päť rokov po páde Miloševičovho režimu sa zdá, že demokracia v Belehrade sa trochu stabilizovala a ľudské práva sa vo všeobecnosti dodržiavajú. V prípade Gruzínska, kde bol George Bush 10. mája 2003 prijatý ako mesiáš, situácia vyzerá zložitejšie: mnohí lídri povstania ruží v roku 2003 už demaskujú návrat ku korupcii a militarizmu novej vlády. A tak hra zatiaľ nie je skončená. A ani zajtra „alchymisti“ revolúcie ešte neodložia na zaprášenú policu svoje knihy s receptami. Pretože tak, ako raz v Tbilisi, Kyjeve alebo v Biškeku, budú možno musieť so všetkým začať odznovu.

Uzbecký precedens

Blíži sa éra „zamatových revolúcií“ k záveru? 13. mája prezident Karimov dal bez váhania príkaz strieľať do davu, výsledkom čoho bola smrť desiatok, ba stoviek ľudí. Prirodzene, reč nie je o ľudovom hnutí, podobnom hnutiam v Gruzínsku a na Ukrajine. Protesty nesúviseli s podvodom vo voľbách a islamisti evidentne zohrali dôležitú úlohu v rozuzlení konfliktu. Je však očividné, že krvavá odpoveď Karimova, ako aj slabé medzinárodné odsúdenie, otvárajú cestu

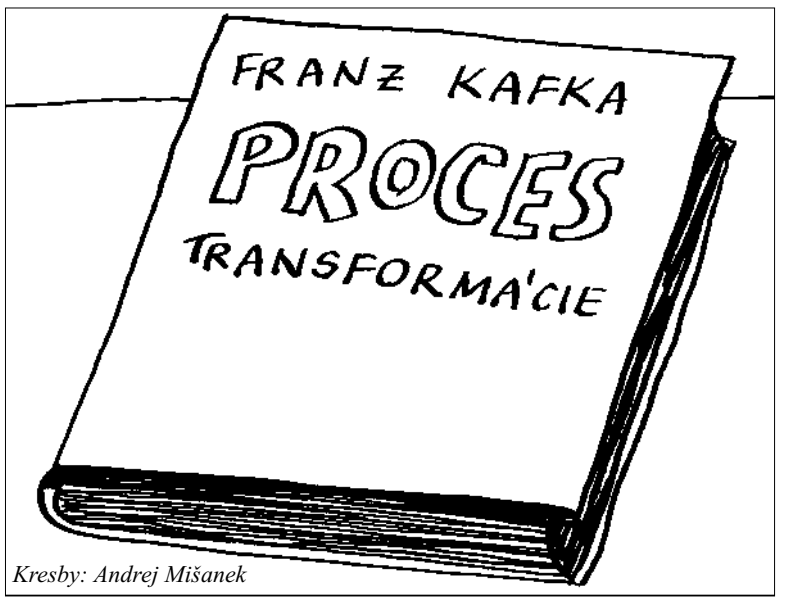

Kresby: Andrej Mišanek

PETER CHORVÁT

Na kameni skala

Ako nevinnosť

Hodná je smrť svojho Stvoriteľa –
my počujeme
len jej hladné mlčanie,
keď opadávajú chrasty
z povrchu jej tela,
keď sa z nej lúpu
priehľadné šupiny,
je to vždy iný,
na kom hoduje
(až raz ty),
a desí nás,
keď mľaská na blížnych, ale
– posledné slovo smrti je Láska.

Trojičná

Na kameni skala
položená stála
večný život Kráľom
ľuďom ponúkala

Na tej skale bralo
seba odovzdalo
nikdy neprestane
čo sa raz už stalo

A na brale kameň
odpustenia planie
Ľuďmi zavrhnutý
uholným je. Amen.

Desatoro

Desatoro
hovorí Boh
jedným slovom
v svojom Synovi

Nezostávajte pri hmote

On to vie
A vždy vedel

Kým ľudstvo neuzná
duchovnú postať hmoty
zostane stáť

Proti
sebe

Krvavé humoresky

Je taká múdrosť, však,
súdruh Novomeský?

Mlčíte? Nevravte!
Tresky-plesky!

Všetci sme nahí už,
ako liesky.

Jak bol raz jeden muž…

Nad hlavy hrčia sa
hromy-blesky.

Pros za nás, Otče náš
nanebeský!

KULTÚRA
dvojtýždenník závislý od etiky
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. – Adresa vydavateľstva a redakcie: Sološnická 41, 841 04 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: *Július Binder* (predseda), *Anton Hlinka, Richard Marsina, Ferdinand Klinda, Tibor Kovalik (Kanada), Ján Urbánek, Vladimír Kubovčík*. – Šéfredaktor: *Teodor Križka*. – Grafik: *Alojz Tomášek*. – Hlavička: © *Stano Dusík*. – Cena jedného čísla je 20,- Sk. Polročné predplatné 220,- Sk, celoročné predplatné 440,- Sk. Mediaprint-Kapa, Pressegrosso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo 1810/97. – Nevyžiadané rukopisy nevraciame. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk – www.kultura-fb.sk
ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Poézia - zrkadlo rajskej krásy

V poslednú májovú nedeľu tohto roku sa v Kátlovciach konal už XIV. ročník súťaže v prednese pôvodnej slovenskej literatúry žiakov základných škôl pod názvom Kátlovce Paľa Ušáka Olivu. V tento deň, ako povedal predseda poroty Teodor Križka, šéfredaktor Kultúry, sa Kátlovce stali hlavným mestom slovenskej poézie. Účinkujúci potvrdili slová básnika-kňaza Paľa Ušáka Olivu, že poézia je skutočne tvorenie rajskej krásy. Zásluhu na tom, že už pätnásty raz prišli žiaci základných škôl predviesť svoje umenie má organizačný štáb podujatia, ktorý pracuje s nadšením pod vedením starostu obce Pavla Johanesa. Dobrou vílou podujatia od prvého ročníka je sestra básnika Paľa Ušáka Olivu Hana Kostolanská-Ušáková. Veľmi aktívne na tomto poli pracuje aj riaditeľka Základnej a materskej školy v Kátlovciach Kamila Gažová.

Aj tohto roku Kátlovce privítali veľa vzácnych hostí. Najväčšiu radosť organizátorom urobila prítomnosť profesorov Júliusa Paštéku z Bratislavy a Jozefa Šimončiča z Trnavy, ktorí sa zaslúžili o vydanie dvoch zväzkov diela Paľa Ušáka Olivu. Privítali aj najvyšších predstaviteľov vydavateľstva LÚČ, ktoré spomínané knihy Torzo literárneho diela Pavla Ušáka Olivu a Tak umieral a žije Pavol Ušák Oliva, darovovali všetkým zúčastneným školám. Prítomných privítala spevácka skupina "Kátlovani".

Rok 2005 sa nesie v znamení životných výročí významných slovenských básnikov. Sté výročie narodenia Rudolfa Dilonga si organizátori pripomenuli básňou Pavla Ušáka Olivu Hviezdy a smútok, venovanú Rudolfovi Dilongovi a básňou Rudolfa Dilonga Paľovi Olivovi. Žiaľ, len jedna účastníčka súťaže si zvolila báseň jubilujúceho autora, ale chvála Bohu, vo svojej kategórii získala prvé miesto. Účastníci, ale hlavne ich pedagógovia, by nemali zabúdať, že súťaž je na počesť katolíckeho kňaza a hlavne by mali vyberať recitátorom diela duchovne orientovaných autorov. Porota, aj renomovaná recitátorka a redaktorka Hilda Michalíková, vysoko kladne ohodnotili veľmi krásnu slovenčinu všetkých účastníkov, ktorou by určite zahanbili mnohých profesionálov v masmédiách.

Medzi tohtoročných jubilantov, ktorí sú mnohoročnými sympatizantmi podujatia, patria aj Ján Motulko, Jozef Zavarský a Svetloslav Veigl. Prítomní dostali kytičku vďaky a neprítomný Svetloslav Veigl pozdravný list.

V porote, ktorej predsedal už tradične básnik Teodor Križka, pracoval aj Jozef Zavarský, básnickým menom Teofil Klas, prof. Imrich Vaško, dekan Katolíckej univerzity v Ružomberku a Slavomír Ondica zo Spolku sv. Vojtecha v Trnave, spoluorganizátora podujatia. Súťažilo sa v štyroch kategóriach, prvá kategória žiaci 2. - 4. ročníkov ZŠ, druhá kategória 5. -7. ročníkov ZŠ, tretia 8. 9. ročníkov ZŠ. Štvrtá kategória bola vlastná tvorba.

Odborná porota v prvej kategórii určila dve tretie miesta, a to Marošovi Gúčikovi zo ZŠ Jaslovské Bohunice a Michaele Rondošovej zo ZŠ sv. Jozefa v Hlohovci. Cenu za druhé miesto si odniesla Silvia Hupková zo ZŠ s MS v Kátlovciach a prvé miesto získala Zuzana Poliakova zo ZŠ Angely Merici v Trnave. Aj v druhej kategórii boli udelené dve tretie miesta. Odniesli si ich Ivana Izakovičová zo ZŠ s MŠ Suchá nad Parnou a Jana Libantová zo ZŠ sv. Jozefa v Hlohovci. Matúš Ščasný z Piaristického gymnázia J. Kalazanského v Nitre obsadil druhé miesto. Prvé miesto, za spomínanú báseň Rudolfa Dilonga Spomienky anjela, si do ZŠ Angely Merici v Trnave odniesla Marcela Kavuliaková.

V tretej kategórii sa porota rozhodla udeliť miesto tretieho dve druhé ocenenia. Získali ich Zuzana Libantová zo ZŠ sv. Jozefa v Hlohovci a Veronika Vagovičová zo ZŠ s MŠ Kátlovce. Prvé miesto získala Lenka Mackovčínová zo ZŠ Angely Merici v Trnave. Malí recitátori z tejto školy pod vedením výnimočnej pani učiteľky Márie Návojovej znova obsadili všetky prvé miesta, ako sa to už dlhú dobu opakuje aj na viacerých podobných súťažiach na celom Slovensku. V kategórii vlastnej tvorby všetci traja zúčastnení; Milan Lukačovič zo ZŠ s MŠ v Kátloviach, Peter Lančarič taktiež z Kátloviec a spoluautorky Katarína Roháčová a Adriena Dzurenková zo ZŠ v Dechcitiach, si za odvahu odniesli Čestné uznanie bez poradia.

Absolútnou víťazkou a laureátkou súťaže sa stala Zuzana Poliaková zo ZŠ Angely Merici v Trnave.

Pravidelným hosťom súťaže je aj Mgr. Daniel Čapkovič z Kátloviec, hosťujúci člen Slovenského národného divadla v Bratislave, ktorý hosťom a svojim rodákom zaspieval Ave Máriu od Charlesa Gounoda a Giordaniho Caro mio ben. Tento absolútny víťaz 36. ročníka Medzinárodnej speváckej súťaže A. Dvořáka v Karlových Varoch roku 2001 a 17. ročníka Medzinárodnej speváckej súťaže Mikuláša Schneidera Trnavského roku 2002, si určite zaslúži väčšiu pozornosť médií a hlavne operných scén doma aj v zahraničí.

Už dnes samožno iba tešiť, aký bude jubilejný XV. Ročník úspešnej recitačnej súťaže Kátlovce Paľa Ušáka Olivu, ktorá je otvorená malým